

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra kriminologie

**Trestná činnost související s nelegálním nakládáním s látkami majícími
psychedelické účinky**

Diplomová práce

**Criminal activity related to the illegal handling of substances
with psychedelic effects**

Diploma thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

PhDr. Alena MAREŠOVÁ, PhD.

AUTOR PRÁCE

Bc. Aleš KULDÁSEK

PRAHA

2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Jistebníku, dne 10. 3. 2024

.....
Bc. Aleš KULDÁSEK

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval PaedDr. Petru Přecechtělovi za odbornou pomoc a správné nasměrování práce. Rovněž děkuji vedoucí práce PhDr. Aleně Marešové, Ph.D., za její nadhled a metodické vedení. JUDr. Tereze Dlešťkové, Ph.D., za neformální konzultace a svěží náhled na danou problematiku. V neposlední řadě děkuji Valerii za její nekonečnou podporu.

ANOTACE

Práce je zaměřená na užívání psychedelik a jevů s tím souvisejících. Jedním z jejich cílů je shromáždění podkladů k vyhodnocení společenské nebezpečnosti psychedelik se zaměřením na psychedelika klasická, jako jsou LSD či DMT, které je obsaženo v „tradiční amazonské medicíně“ s názvem Ayahuasca, kdy právě tomuto nápoji je věnována největší pozornost. A to i díky případové studii a dotazníkovému šetření, provedeným v rámci práce, které detailně popisují trestnou činnost spojenou s ayahuascovými ceremoniemi prováděnými na území České republiky, při nichž dochází k distribuci této psychotropní látky. Toto jednání je také posuzováno a popisováno z hlediska trestního práva a dalších právních předpisů týkajících se těchto látek. Práce v závěru odpovídá na otázku, zda může být legalizace určitých psychedelik pro společnost přínosná. Zda převažují přínosy nad riziky a k tomu poskytuje určitá doporučení a výhled do budoucna.

KLÍČOVÁ SLOVA

psychedelika, ayahuasca, terapeutický potenciál, trestná činnost, integrace psychedelické zkušenosti.

Annotation

The thesis focuses on the use of psychedelics and related phenomena. One of its goals is the collection of data to evaluate the social dangers of psychedelics, with a focus on classic psychedelics such as LSD or DMT, contained in the "traditional Amazonian medicine" Ayahuasca. Within this thesis, Ayahuasca is given the most attention, which is also thanks to a case study and questionnaire survey carried out as part of it, which describe in detail the criminal activity associated with ayahuasca ceremonies performed on Czech territory, during which this psychotropic substance is distributed. This conduct is also described and assessed from the point of view of criminal law and other relevant legal regulations. In conclusion, the thesis answers the question of whether the legalization of certain psychedelics can be beneficial for society, whether the benefits outweigh the risks, and offers some recommendations and outlook for the future.

Keywords

psychedelics, ayahuasca, therapeutic potential, criminal activity, integration of psychedelic experience.

Obsah

Obsah	6
1. ÚVOD.....	8
2. NÁVYKOVÉ LÁTKY	10
3. KONOPNÉ LÁTKY A HALUCINOGENY	11
3.1. Vymezení psychedelik	12
4. ZÁVISLOST NA NÁVYKOVÝCH LÁTKÁCH	14
5. NÁVYKOVÉ LÁTKY JAKO KRIMINOGENNÍ FAKTOR.....	16
6. PSYCHEDELICKÝ VÝZKUM V ČESKOSLOVENSKU	17
7. PSYCHEDELIKA PŘÍRODNÍHO PŮVODU	18
8. DOPADY UŽÍVÁNÍ PSYCHEDELIK NA ZDRAVÍ A KVALITU ŽIVOTA	20
8.1. Negativní zdravotní dopady	20
8.2. Pozitivní účinky	23
9. VÝZKUM UŽÍVÁNÍ PSYCHEDELIK V ČESKÉ REPUBLICE.....	25
10. FENOMÉN AYAHUASCA	27
10.1. Toxicita a rizika ayahuascy	29
10.2. Spiritualita a ayahuasca	30
11. LEGISLATIVNÍ STATUS PSYCHEDELIK V ČESKÉ REPUBLICE A TRESTNÁ ČINNOST SOUVISEJÍCÍ S UŽÍVÁNÍM AYAHUASCY	31
12. CÍL PRAKTICKÉ ČÁSTI	32
13. METODOLOGIE	32
14. PŘÍPADOVÁ STUDIE	33
15. DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ	39
15.1. Výsledky šetření	40
16. VYHODNOCENÍ	51
16.1. Jakým způsobem je páchána trestná činnost související s užíváním nápoje ayahuasca?	51
16.2. Kdo jsou pachatelé této trestné činnosti a jaká je jejich motivace k jejímu páchání?	53
16.3. Jaké negativní dopady má tato trestná činnost na společnost a uživatele samotné? – diskuze nad výsledky šetření.....	55
16.4. Jak ceremonie a ayahuascu vnímají uživatelé, jaká je jejich motivace k účasti na ceremoniích a z jakého společenského prostředí tito lidé pocházejí?	58

17. DEKRIMINALIZACE PSYCHEDELIK.....	60
17.1. Současný stav.....	60
17.2. Výhled do budoucnosti	61
18. DOPORUČENÍ	62
18.1. Vzdělávání odborníků a jednotná metodická podpora	62
18.2. Úprava legislativy související s psychedeliky.....	63
19. ZÁVĚR.....	64
20. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	66
21. PŘÍLOHY	67

1. ÚVOD

V této práci se autor zabývá látkami s psychedelickým účinkem, které patří do rozsáhlé skupiny látek měnících vědomí člověka. Cílem práce je popis těchto látek a zároveň subkultury jejich uživatelů v kontextu možných přínosů a rizik spojených s užíváním vybraných psychedelik. Zásadní otázkou, kterou se autor snaží zodpovědět, je zda současný přístup k psychedelikům odpovídá požadavkům dnešní společnosti, úrovni vědeckého poznání a racionální drogové politice založené na principu informovanosti a Harm Reduction. K dosažení stanovených cílů byly získávány informace z prostředí uživatelů psychedelik, se zaměřením na užívání ayahuascy, kdy zejména její uživatelé, ale také distributoři, jsou předmětem provedeného zkoumání. Toto bylo provedeno formou případové studie a dotazníkového šetření.

V první části autor popisuje všechny tyto látky obecně s využitím odborné literatury. Dále jsou popsána samotná psychedelika a jejich členění do dvou základních skupin. Jde o psychedelika klasická a atypická. Cílem těchto popisů je vymezit postavení klasických psychedelik ve skupině omamných a psychotropních látek, jelikož právě klasickým psychedelikům je tato práce věnována.

Následně shrnuje historický vývoj užívání psychedelik s návazností na jejich výzkum a využití v lékařství jak v zahraničí, tak stručně popisuje počátky psychedelického výzkumu v Československu. Má za to, že v počátcích výzkumu těchto látek, tedy v 60. a 70. letech 20. století, kdy odborníci nebyli vázáni současnou přísnou legislativou, došlo k mnoha významným objevům svědčícím ve prospěch psychedelik, na což se snaží navázat současná psychedelická renaissance.

Ve velké části obsahu této práce autor k psychedelikům přistupuje jako k nelegálním drogám, kdy nakládání s nimi je postihováno trestněprávními předpisy. Avšak ve světle zjištění a závěrů, ke kterým došel v průběhu tvorby diplomové práce, se v textu stále častěji o psychedelicích vyjadřuje jako o látkách

lidem prospěšných, je-li s nimi nakládáno zodpovědně. V této souvislosti se zaměřuje na popis amazonského nápoje ayahuasca, který povětšinou obsahuje psychotropní látku DMT (N,N-dimethyltryptamin), a jenž si nejen vzhledem ke způsobu užívání a zjevným příznivým účinkům na lidské zdraví zaslouží zvýšenou pozornost.

K tématu ayahuascy autora přivedl zejména velmi medializovaný případ, kdy bylo neoprávněné nakládání s ní ze strany policie České republiky náležitě zadokumentováno, a na závěr náročného trestního řízení bylo toto jednání českými soudy pravomocně odsouzeno, protože byly hlavním pachatelům uloženy poměrně vysoké tresty odnětí svobody nepodmíněně. Po vlně odporu části laické i odborné veřejnosti byli pachatelé prezidentem republiky omilostněni s odůvodněním, že nebezpečnost jejich jednání je minimální. Toto autor vnímá jako jasný signál k revizi právní úpravy týkající se nejen ayahuascy, ale i dalších psychedelik, aby v budoucnu již nedocházelo k obdobným situacím, kdy orgány činné v trestním řízení, jednající na základě platných zákonů a z úřední povinnosti, s vynaložením značného úsilí a finančních prostředků státu užívají represivních prostředků tam, kde to není potřeba, tedy zbytečně.

V praktické části se práce zaměřuje jednak na popis uvedeného kriminálního případu, jednak na dotazníkové šetření provedené mezi uživateli ayahuascy s cílem poskytnout podklady pro objektivní posouzení problematiky nejen tohoto psychedelika, ale také psychedelik ostatních. Tato zjištění komparuje s několika velmi podrobnými výzkumy, které v této oblasti již byly provedeny.

V závěru představuje současnou právní úpravu dané problematiky a snaží se nabídnout možná řešení její úpravy tak, aby mohlo být využito jejich potenciálu, a to jak terapeutického, tak v oblasti osobního rozvoje uživatelů.

2. NÁVYKOVÉ LÁTKY

V lidské společnosti má užívání látek měnících vědomí velmi dlouhou tradici. Jedná se o množství různých látek, jejichž požití vyvolává celou řadu účinků na lidský organismus. Pro některé z těchto účinků jsou takové látky vyhledávány, jiné mohou vést k závažným zdravotním a sociálním problémům samotného uživatele, jiných osob i společnosti jako celku. Vedle dalších negativních dopadů na jednotlivce i společnost přispívá užívání psychoaktivních látek nemalou měrou i k páchání určitých druhů trestné činnosti – působí tedy jako kriminogenní faktor.¹

Pro látky jejichž užívání vede ke změnám vědomí, se často užívá obecného označení drogy. Tento pojem však není v českém právním řádu definován. Jako drogu lze obecně chápat každou látku, která

- a) působí na psychiku člověka, ovlivňuje jeho vnímání a prožívání vnitřního i vnějšího světa, a
- b) má tzv. potenciál závislosti, tj. schopnost vyvolat závislost. V českém prostředí se tento termín užívá někdy v užším smyslu jako synonymum pro omamné a psychotropní látky, někdy ve smyslu širším, zahrnujícím i „legální“ látky jako alkohol.

Vybrané druhy návykových látek

Návykové látky lze dělit podle různých kritérií, což odráží jejich značný počet i rozmanitost. Jedno z možných dělení rozlišuje následující skupiny látek:

- a) alkohol,
- b) tabák,
- c) těkavé látky,
- d) psychoaktivní léky,
- e) konopné látky,
- f) stimulancia,

¹ GRŮVNA, Tomáš; SCHEINOST, Miroslav a ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 365.

- g) opioidy (opiáty),
- h) halucinogeny.

3. KONOPNÉ LÁTKY A HALUCINOGENY

Pro tuto práci mají zásadní význam halucinogeny a konopné látky. Právě v těchto skupinách jsou zahrnuty látky mající psychedelický účinek.

Konopné látky, užívané k vyvolání změny vědomí, se získávají z rostliny rodu konopí, konkrétně jejích druhů konopí seté a konopí indické. Psychoaktivní látky v konopí se nazývají kanabinoidy, z nichž v tomto směru nejúčinnější je THC (tetrahydrokanabinol). Jako droga se užívá ve dvou základních formách – marihuany a hašiše. Marihuanou se rozumí květenství a horní lístky ze samičí rostliny konopí. Hašiš je pryskyřice z konopí.

Halucinogenní drogy lze obecně rozdělit do tří základních skupin:

- a) přírodní látky z rostlin a hub (např. mezkalin, psilocybin, atropin, skopolamin),
- b) přírodní látky živočišného původu (např. bufotenin),
- c) (polo)syntetické halucinogeny (např. LSD a PCP).

Intoxikace se projevuje pocitem mírného chvění, malátnosti, někdy též závratí, nevolností, zrychleným pulzem, třesem a neklidem až zimnicí. Zároveň u uživatelů dochází ke zvýšení intenzity smyslových vjemů, k iluzím a halucinacím, či k euforii. Halucinogenní látky patří ke skupinám drog s nejobtížněji odhadnutelným účinkem v konkrétní situaci, neboť ten závisí nejen na samotné látce (jejíž účinnost se může značně lišit a zpravidla není předem známa), ale významně též na osobnosti uživatele a na prostředí, ve kterém drogu užívá.²

² GŘIVNA, Tomáš; SCHEINOST, Miroslav a ZOUBKOVÁ, Ivana. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 369-371.

3.1. Vymezení psychedelik

Do skupiny halucinogenů můžeme řadit také právě psychedelika. Pojem psychedelika vymyslel americký psychiatr Humphry Osmond v roce 1956. Slovo psychedelikum vzniklo spojením řeckých slov psyché (duše) a délos (odhalit, ukázat, vyjevit). Osmond k tomuto svému novému pojmenování přidává velmi přiléhavý verš: „Chceš-li okusit peklo, či zář andělskou, vyzkoušej látku psychedelickou“.³

V literatuře je možné setkat se s dalšími pojmy označujícími jednotlivé skupiny návykových látek, jejichž výčet by spíše mohl vnést zmatek do výše uvedeného dělení. Také dělení látek s potenciálem vyvolat některou formu psychedelického účinku není ve světové literatuře jednoznačné. V této práci se budu, pokud možno, držet rozdělení psychedelik tak, jak jej uvádí MUDr. Vojtěch Cink, který se jako psychiatr pracující v Psychiatrické nemocnici Brno, zabývá jejich výzkumem od roku 2008. Dle něj a řady dalších autorů se *psychedelika dělí na klasická (typická) a atypická. Klasická psychedelika se vyznačují tím, že primárně ovlivňují serotonergní systém a mají specifickou fenomenologii. Atypická psychedelika pak mají podobnou fenomenologii, ale primárně působí na jiné systémy než serotonergní.*⁴ Aby mohla být látka řazena mezi psychedelika, musí podle něj splňovat tato kritéria: Nulový návykový (závislostní) potenciál a toxicita blízka nule.

Klasická psychedelika se dále dělí podle chemické struktury na fenetylaminy, tryptaminy a lysergamidy.

Fenetylaminy

Mezi fenetylaminy patří 3,4,5-trimethoxyfenethylamin označovaný jako mezkalin. Ten se vyskytuje v některých kaktusech, např. peyotl, San Pedro. Zde by mohlo

3 CINK, Vojtěch. Psychedelika a psychonautika. Praha: Dybbuk, 2022. ISBN 978-80-7690-000-4, s. 20.

4 CINK, Vojtěch. Psychedelika a psychonautika. Praha: Dybbuk, 2022. ISBN 978-80-7690-000-4, s. 28.

také spadat MDMA, které má však psychedelické vlastnosti pouze částečně a vykazuje návykový potenciál i mírnou toxicitu.

Tryptaminy

Tryptaminy jsou látkami vyskytujícími se v rostlinách, živočiších i lidském těle. Jejich celkový počet není přesně znám, ale odhaduje se kolem dvou set. Mezi tryptaminy se řadí N,N-dimethyl-4-fosforyloxytryptamin, tedy psilocybin obsažený například v houbách rodu *Psilocybe*. N,N-dimethyltryptamin (DMT), který je obsažen zejména v nápoji ayahuasca, tedy přírodní medicíně využívané v tradičním amazonském léčitelství. Dále 5-methoxy-DMT, které se často považuje za nejsilnější známé psychedelikum. Je rovněž přírodního původu a vyskytuje se u některých živočichů, např. ropuchy kolorádské (*Bufo alvarius*).

Lysergamidy

Lysergamidy jsou amidy odvozené od kyseliny lysergové (LSA). Ta byla poprvé získána z plísně paličkovice nachové, jinak zvané ergot. Nejznámějším zástupcem lysergamidů je diethylamid kyseliny lysergové (LSD). Toto je již syntetické psychedelikum odvozené od LSA, které v roce 1938 poprvé syntetizoval Albert Hofmann. Po zákazu LSD chemici psychedelické komunity začali se syntézou jeho analogů. Jde o závod s legislativou, který trvá v podstatě dodnes. V současnosti je známo asi 32 látek z této skupiny psychedelik.⁵

Atypická psychedelika mají některé společné vlastnosti jako klasická psychedelika, ale jejich mechanismus účinku je jiný. Zde patří především salvinorin A a ibogain. Salvinorin A je aktivní látka šalvěje divotvorné. Ibogain je obsažen v rostlinách čeledi Apocynaceae.

⁵ CINK, Vojtěch. Psychedelika a psychonautika. Praha: Dybbuk, 2022. ISBN 978-80-7690-000-4, s. 21-24.

Mezi další látky s psychedelickým účinkem, ne však přímo psychedelika, lze řadit např. 3,4-methylendioxyamfetamin (MDMA), tedy extáze a některé kanabinoidy, např. tetrahydrocannabinol (THC).

Mimo uvedeného se psychedelika vyskytují přirozeně také v lidském těle, což je vědecky potvrzený fakt. Do současnosti však nebylo zjištěno, jakému účelu např. v lidském těle se nacházející DMT slouží. Jeho koncentrace je totiž velmi výrazně pod hranicí množství, které by mohlo vyvolat nějaké fyziologické změny v nervové soustavě nebo jinde v těle. Starší a již jednoznačně vyvrácené studie uváděly, že šišinka mozková (epifýza) může být zdrojem endogenního DMT, které je přirozeně vypouštěno do těla a může způsobovat různé mystické stavy. Jednalo se tedy spíše o romantickou představu než prokázaný fakt.

4. ZÁVISLOST NA NÁVYKOVÝCH LÁTKÁCH

Užívání látek měnících vědomí sahá daleko na naši minulost, kdy jedny z nejstarších doložených poznatků o užívání opia pocházejí již z doby Sumerů cca. 5000 let př. n. l. Vždy existovala část populace, která látky ovlivňující psychiku užívala. Jednotlivé kultury či společnosti na základě různých kritérií rozhodují, které z těchto látek budou regulovány a do jaké míry budou regulovány. Důvody můžou být zdravotní, náboženské, kulturní, sociální, ekonomické či politické.

Návykové látky jsou užívány zejména proto, že velmi rychle vyvolávají změněný stav vědomí. Tohoto stavu lze dosáhnout i bez takových látek mnoha způsoby, které jsou ovšem pracné a zdoluhavé. Jde například o meditaci, sport, umělecké aktivity, lásku, rituály, atd. Důvody pro užívání návykových látek bývají obvykle hledání zábavy, podpora sociálních vztahů, potlačení bolesti, zvýšení fyzického či psychického výkonu, navození rozkoše, podpora kreativity, vzpoura

proti stávajícím společenským normám a zkoumání vlastního nitra.⁶ U psychedelik jsou jako nejčastější důvody uváděny spiritualita a seberozvoj.

Jednou z podstatných vlastností návykových látek je schopnost vyvolat závislost. V mezinárodní klasifikaci nemocí WHO je syndrom závislosti vymezen jako stav, který se vyvine po opakovaném užití psychoaktivní látky a který typicky zahrnuje:

- silné přání užít drogu,
- narušené chování při jejím užívání,
- přetrvávající užívání drogy navzdory škodlivým následkům,
- upřednostňování drogy před ostatními aktivitami a závazky,
- zvýšenou toleranci vůči účinkům drogy,
- někdy somatický odvykací stav.

Závislost lze dělit na fyzickou a psychickou. Závislostí fyzickou je myšlena otrava organismu uživatele návykovou látkou, která se v důsledku dlouhodobějšího užívání stala součástí jeho metabolismu. Závislostí psychickou je myšlena silná touha po prožitcích vyvolaných užitím návykové látky. Velmi často lze u uživatelů zjistit jak fyzickou, tak psychickou závislost v různých stádiích rozvoje. Závislost se může rozvinout vůči jedné látce, například alkoholu, vůči skupině látek, například opioidů a také vůči látkám z různých skupin. Užíván je rovněž pojem sociální či psychosociální závislost, kdy jde o nutkavou potřebu užít návykovou látku v určité situaci, sociálním kontextu.⁷

Užívání návykových látek patří mezi nejvýznamnější rizikové faktory podílející se na celkové úmrtnosti a nemocnosti a představuje tak významnou determinantu zdravotního stavu populace. Kumulativně představuje užívání návykových látek téměř 30 % globální zdravotní zátěže měřené jako ztracené roky života v důsledku nemocnosti a úmrtnosti vysvětlitelných sledovanými rizikovými

6 GRÍVNA, Tomáš; SCHEINOST, Miroslav a ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 372.

7 GRÍVNA, Tomáš; SCHEINOST, Miroslav a ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 374.

faktory (tzv. DALYs, Disability-Adjusted Life Years). Nejvyšší podíl zdravotní zátěže způsobené kouřením tabáku představují kardiovaskulární nemoci, nemoci dýchací soustavy a zhoubné novotvary. Expozice tabákovému kouři je příčinou přibližně 13 % zdravotní zátěže způsobené kouřením. Užívání alternativních nikotinových výrobků je spojeno s nižšími veřejnězdravotními riziky než kouření tabáku. Ve vyspělých zemích patří k hlavním příčinám nemocnosti a předčasné úmrtnosti konzumace alkoholu. Největší podíl zdravotní zátěže alkoholu představují kardiovaskulární nemoci, novotvary, gastrointestinální nemoci (především nemoci jater) a dále vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti jako nehody, úrazy nebo otravy. Dopady konzumace alkoholu tvoří větší podíl zátěže než léčba samotné poruchy v souvislosti s pitím alkoholu. Alkohol je rovněž častou příčinou dopadů na okolí uživatele (fetální alkoholový syndrom, násilí, nehodovost, ztráta produktivity apod.). Zneužívání či nadužívání psychoaktivních léků se týká poměrně velké části populace a je příčinou zdravotních poruch a negativních sociálních dopadů na uživatele i jejich okolí.⁸

5. NÁVYKOVÉ LÁTKY JAKO KRIMINOGENNÍ FAKTOR

Z pohledu kriminologie jsou návykové látky zkoumány zejména jako kriminogenní faktor, tedy faktor, který přispívá k trestné činnosti. Jde o vztah mezi užíváním návykových látek a trestnou činností. Tento vztah není vždy na první pohled zřejmý a mnohdy je obtížné prokázat příčinný vztah mezi užíváním drog a páčáním trestné činnosti. Trestná činnost a užívání návykových látek se mohou navzájem posilovat v tom smyslu, že osoby z kriminálního prostředí jsou více ohroženy vznikem problémů s návykovými látkami a osoby, které již takové

⁸ CHOMYNOVÁ, P., GROHMANNOVÁ, K., DVOŘÁKOVÁ, Z. ORLÍKOVÁ, B., BROUS, Z., ČERNÍKOVÁ, T., Souhrnná zpráva o závislostech v České republice 2022, Praha: Úřad vlády České republiky 2023, ISBN 978-80-7440-311-8 (online PDF) www.drogy-info.cz/data/obj_files/33854/1198/Souhrnna_zprava_o_zavislostech_v_CR_2022

problémy mají, jsou naopak vystaveny vyššímu riziku zapojení do trestné činnosti.⁹

6. PSYCHEDELICKÝ VÝZKUM V ČESKOSLOVENSKU

V průběhu 20. století začala společnost vyvíjet na jednotlivce zvýšené nároky, což se začalo projevovat na psychickém stavu populace. V těchto podmínkách se začala rozvíjet psychiatrie a psychoanalýza, kteréžto obory hledaly nové a účinnější metody, jak se s novými výzvami vypořádat. Jednou z možností bylo, a zřejmě stále je, využití psychoaktivních látek, které byly v tehdejších odborných kruzích naprosto legitimním léčebným prostředkem.

V českých zemích je jedno z prvních použití psychedelik zmíněno v díle Jana Evangelisty Purkyně, který v roce 1829 sám na sobě vyzkoušel účinky alkaloidu myristicinu, obsaženého v muškátovém oříšku. Následný stav měněného vědomí poté velmi podrobně popsal. Naprostý zlom nastal v roce 1938, kdy chemik švýcarské farmaceutické firmy Sandoz Albert Hofman náhodně objevil diethylamid kyseliny lysergové, tedy LSD. Z vědeckého hlediska měl tento objev zásadní význam a například Aldous Huxley zařadil jeho objev vedle DNA a atomové energie za jeden ze tří nejvýznamnějších objevů 20. století. Již od počátku odborníci tušili, že LSD může být velmi účinné při léčbě některých duševních nemocí. I samotný Sigmund Freud prohlásil, že: „*v budoucnosti se nejspíše naučíme přímo ovlivňovat naši mysl a energii prostřednictvím zvláštních substancí. Pravděpodobně máme před sebou nové možnosti léčby, o kterých jsme zatím ani nesnili...*“¹⁰. Psychoanalýza měla v tehdejší Československu velmi silnou tradici a v roce 1953 v Praze započal společný psychologický a

⁹ GRÍVNA, Tomáš; SCHEINOST, Miroslav a ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 377.

¹⁰ CINK, Vojtěch. *Psychedelika a psychonautika*. Praha: Dybbuk, 2022. ISBN 978-80-7690-000-4, s. 180.

psychedelický výzkum, který využíval právě účinků LSD, do kterého se ihned po studiích v roce 1956 zapojuje také Stanislav Grof pod vedením Jiřího Roubíčka.¹¹

V té době probíhalo nespočet pokusů spojených s užíváním LSD jak pacienti, tak výzkumnými pracovníky. Z těchto výzkumů vyšla psycholytická léčba, která spočívala v sérii sezení se střední dávkou LSD (50 – 300 mikrogramů) v intervalech jednoho až dvou týdnů. Počet sezení se pohyboval od patnácti do sta. Zároveň byla pacientům poskytována podpora v různém rozsahu. Například Stanislav Grof se svými pacienty zůstával pět až šest hodin a poté je předával do péče zdravotních sester, které všechny prošly výcvikem zahrnujícím vlastní zkušenost s LSD.¹²

7. PSYCHEDELIKA PŘÍRODNÍHO PŮVODU

Zejména Střední a Jižní Amerika nám poskytuje velké množství psychedelik přírodního původu. Jde například o směsi s názvy Yopo, Cohoba, Cebil, Villca. Jde o přípravky užívané v Karibiku, Jižní a Střední Americe, které mají společné výchozí suroviny. A to semena, případně listy stromů rodu *Anadenanthera*. Yopo, semena těchto stromů, jsou zdrojem tryptaminů, ke kterým je dodatečně přidáván zdroj MAO inhibitorů. Užívání této látky je dokladováno již z doby přibližně roku 2100 př. n. l. z území dnešní Argentiny.

Dále například *Virola*. Rod *Virola* zahrnuje přes sedmdesát stromů rostoucích v Americe, z nichž jihoamerické kmeny získávají různé psychoaktivní substance. Mezi tyto patří *V. calophylla* a *V. calophylloidea* užívané v Kolumbii, *V. theiodora* v Brazílii a Venezuele. Různé kmeny tuto rostlinu zpracovávají různým způsobem. Například ořezávají kůru, kterou pak olizují, nebo vyrábějí kuličky,

¹¹ CINK, Vojtěch. *Psychedelika a psychonautika*. Praha: Dybbuk, 2022. ISBN 978-80-7690-000-4, s. 179-181.

¹² GRŮVNA, Tomáš; SCHEINOST, Miroslav a ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 182.

kteře konzumují. Některé kmemy připravují speciální pastu, jinde se kůra vařív, následně se odpařuje voda a vysušený odparek se šňupe. Psychoaktivní látky obsahuje prakticky celá rostlina, nejvíce její kůra a listy. Analýzami bylo zjištěno osm psychoaktivních tryptaminů, kdy nejvíce bývá zastoupeno 5MeO-DMT, DMT a NMT. Rostlina také obsahuje beta-karbolinové alkaloidy působící jako MAO inhibitory.

Mezi psychedelika přírodního původu se řadí také houby rodu psilocybe. Tyto jsou rozšířeny takřka celosvětově a obsahují kolem 230 druhů, které se často dělí do mnoha poddruhů. Jedná se o lysohlávky, jejichž účinnou látkou je psilocin (4-OH-DMT). Aktivní látky psilocinu houby obsahují poměrně málo, většina je v neaktivní formě zvané psilocybin, což je ester psilocinu s kyselinou fosforečnou. Po požití psilocybinu a jeho průchodu játry dochází k rozštěpení esterové vazby a vzniku aktivní formy. Lysohlávky obsahují další sloučeniny, které také vykazují psychoaktivní účinky, jde o baeocystin a norbaeocystin.

Počátky užívání lysohlávek se datují nejméně několik staletí před naším letopočtem, užití těchto hub pak bylo poprvé popsáno jezuitskými misionáři v Peru v sedmnáctém století. Prvním, kdo z hub rodu psilocybe izoloval psilocybin, byl Albert Hofmann, který později rovněž vyvinul metodu získávání psilocybinu syntetickou cestou. Psilocybin byl v Československu zakázán už počátkem sedmdesátých let, avšak většina psilocybinových analogů byla v České republice legálních až do roku 2018, kdy – až na výjimky – nebyly na seznamu zakázaných látek. V současnosti jsou již jak psilocybin, tak všechny jeho analogy v České republice nelegální.

Ve výčtu a popisu přírodních zdrojů psychedelik by se dalo pokračovat ještě velmi dlouho, avšak již jen pro úplnost zmíním názvy jako Masha-hari (*Justicia pectoralis*), Olioloqui (semena *Ipomoea corymbosa*), Shamshi (*Coriaria thymifolia*), Durman (*Datura* spp.), Borrachero (*Brugmansia* spp.), Árbol de los brujos (*Latua pubiflora*), Kambo, Sapo (sekret žáby *Phyllomedusa bicolor*), Ropucha obrovská (*Bufo marinus*) a další, které nejsou primárním předmětem zájmu této práce a proto se jim zde autor šířeji nevěnuje.

8. DOPADY UŽÍVÁNÍ PSYCHEDELIK NA ZDRAVÍ A KVALITU ŽIVOTA

Psychedelika jsou považována za látky bezpečné. Mají nízkou fyziologickou toxicitu a nízký závislostní potenciál.¹³

8.1. Negativní zdravotní dopady

Nezodpovědné užívání psychedelik s sebou nese riziko možných potíží, zejména psychického charakteru, které se mohou objevit ve dnech, měsících či dokonce letech následujících po jejich užití. Klinické studie naznačují, že tato rizika lze výrazně snížit až vyloučit při vhodném užití. Nežádoucí účinky klasických psychedelik, které mohou být na úrovni psychologické, psychiatrické i fyziologické jsou stále předmětem zkoumání, a to včetně jejich prevalence a souvislosti s jejich rizikovými faktory užití. Níže je uváděn základní přehled možných rizik a nežádoucích účinků užití psychedelik.

Somatické a psychiatrické rizikové faktory

Během působení psychedelických substancí se mohou u uživatele vyskytnout nevolnost či zvracení, slabost, únava, křeče, zvýšení krevního tlaku a srdeční frekvence, rozšíření zornic, zvýšená teplota a další. Tyto fyziologické reakce nejsou u zdravých jedinců považovány za nebezpečné. Většinou vymizí po odeznění účinků látky. V klinických výzkumech jsou účastníci podrobeni vyšetřením, které slouží k vyloučení účasti osob, u nichž je zvýšené riziko poškození zdraví. Jde o některé abnormality ve funkci vnitřních orgánů, jako například zvýšený krevní tlak. Dalším kritériem vyloučení je užívání psychofarmak jako jsou antidepresiva a antipsychotika. Dále je nežádoucí užívání jiných

13 SCHLAG, A. K., ANDY, J., SALAM, I., NEILL, J. C. & NUTT, D. J. Adverse effects of psychedelics: From anecdotes and misinformation to systematic science. *Journal of Psychopharmacology*, 02698811211069100 (2022)

psychoaktivních látek. Některá antidepresiva působí na stejné receptory jako psychedelika, což může vést k serotoninové toxicitě.¹⁴

Náročná psychedelická zkušenost

Náročná psychedelická zkušenost, označovaná jako *bad trip* se projevuje úzkostí, strachem, panikou, dysforií, paranoiou, děsivými vizemi, znepokojujícími psychologickými procesy.¹⁵ V této souvislosti se může objevit i sebepoškozování či agresivní chování. Vliv látky může rovněž vyvolat pocit ovládnutí schopností, které nejsou skutečné, což může vést k různým úrazům. Takové události jsou však velmi výjimečné. Během psychedelické zkušenosti ovšem může dojít k (re)traumatizaci, což může následně vést k rozvoji řady duševních obtíží i fenoménů s rizikovým potenciálem.

Přetrvávající psychotické příznaky a další duševní obtíže

Výskyt následných příznaků trvajících déle než 48 hodin po užití LSD či mezkalinu byl ve starší studii uváděn u 0,8 – 1,8 případů na 1000 případů.¹⁶ Odborníci také poukazují na nejasnost přímé souvislosti rozvoje psychózy a účinků psychedelik. V současnosti převládá názor, že významné riziko rozvoje psychózy představují psychedelika pro predisponované jedince. Psychotické reakce mohou být také následkem vynoření se nevědomého materiálu. Ve studii mapující náročné psychedelické zkušenosti se psychotické symptomy po odeznění účinků látky objevily u 0,2 % osob. Psychedelická zkušenost může mít neblahý vliv na další prožívání. Může dojít k rozvoji nebo zesílení psychických obtíží, jako jsou například deprese či panické ataky, posílení maladaptivních vzorců chování a myšlení. Ve studiích byla dosud největší pozornost věnována samotnému rozvoji

14 KOČÁROVÁ, Rita, KŇAŽEK, Filip, BLÁHOVÁ, Barbora, PLEVKOVÁ, Michaela, POSTRÁNECKÁ, Zuzana, KLOBUŠNÍKOVÁ, Katarína a CHOMYNOVÁ, Pavla. (2021). Národní psychedelický výzkum 2019-2021. ISBN 978-80-7440-307-1 (on-line, PDF)

15 NICHOLS, D. E. Psychedelics. *Pharmacological reviews* 68, 264-355 (2016)

16 COHEN, S. Lysergic acid diethylamide: side effects and complication. *J Nerv Ment Dis* 130, 30-40 (1960)

psychózy, přičemž o těchto a dalších méně závažných obtížích se již diskutuje pouze okrajově.¹⁷

Flashbacky a HPPD

S užíváním psychedelik se spojeno riziko flashbacků a přetrvávající poruchy vnímání po jejich užití (HPPD). Příčinou může být nadměrná aktivace neurálních vizuálních drah. Zde mají vliv také faktory osobní či rodinné anamnézy, tedy problémy s užíváním drog, úzkosti i další psychiatrická onemocnění. Flashbacky mohou být užívateli vnímány také pozitivně.

Psychospirituální krize

Jde o psychologickou transformaci s duchovním přesahem, jež vykazuje symptomy podobné akutní psychotické poruše. Může se jednat o spontánní energetické prožitky, vizuální a sluchové vjemy, hlasy, silné předtuchy, mimotělní zážitky, prožitky minulých životů a další. Tento stav může vyvolat mnoho různých životních událostí, mezi něž patří ohrožení života, trauma, extrémní fyzická či psychická zátěž ale také právě užití psychedelických látek. Pokud je s člověkem procházejícím psychospirituální krizí vhodně pracováno, intenzivní symptomy mohou odeznít a správná integrace může život jedince obohatit o nové aspekty vlastní identity a zvýšit psychickou pohodu.

Spirituální / duchovní bypass

Tento fenomén lze popsat jako využívání duchovní praxe k vyhýbání se naplnění základních životních potřeb, pocitům a vývojovým úkonům a skutečnému kontaktu se svými psychickými obtížemi či emočními problémy. V souvislosti s psychedeliky se může projevit ve frekventovaném užívání, glorifikaci psychedelických prožitků, či nadměrné spiritualizaci užívání.

¹⁷ KOČÁROVÁ, Rita, KŇAŽEK, Filip, BLÁHOVÁ, Barbora, PLEVKOVÁ, Michaela, POSTRÁNECKÁ, Zuzana, KLOBUŠNÍKOVÁ, Katarína a CHOMYNOVÁ, Pavla. (2021). Národní psychedelický výzkum 2019-2021. ISBN 978-80-7440-307-1 (on-line, PDF)

Atypická psychedelika jako THC, MDMA nebo ketamin mohou mít toxicitu a závislostní potenciál vyšší, než je tomu u psychedelik typických, u nichž jsou tyto vlastnosti velmi nízké. Například při užívání konopí byly pozorovány mírné kognitivní dysfunkce jako zapomínání, zpomalenost, neschopnost vést souvislou konverzaci. Dále jde o všechna negativa spojená s užíváním konopí formou kouření.

8.2. Pozitivní účinky

Pozitivní účinky klasických psychedelik byly pozorovány v rámci širokého spektra kontextů, ať šlo o kontrolované klinické prostředí se zdravými dobrovolníky, s pacienty s psychickou diagnózou, rekreačního kontextu festivalů nebo v rámci terapeutické šamanské/neošamanské praxe. Dnes představují jednu z velmi slibných oblastí péče o duševní a veřejné zdraví.¹⁸

Využití psychedelik v psychologické či psychoterapeutické praxi či jiné obdobné podpoře má značný terapeutický potenciál, který by prokázán klinickými studii při léčbě úzkosti a deprese u terminálně nemocných pacientů, při léčbě deprese, včetně deprese farmakorezistentní, léčbě obsedantně kompulzivní poruchy, závislosti na tabáku a alkoholu s pozitivním účinkem pozorovaným 24 hodin až 12 měsíců po aplikaci substance. Existuje mnoho výzkumů zkoumajících využití zejména MDMA při léčbě sociální úzkosti u dospělých s autismem, posttraumatické stresové poruchy, závislosti na alkoholu. Klinické účinky ketaminu jsou s pozitivními výsledky zkoumány v rámci léčby deprese, bipolární poruchy, sebevražedných tendencí a dalších duševních poruch.

Také přibývá studií, které svými výsledky prokazují přínos psychedelik v osobním rozvoji a péči o duševní zdraví i zdravých osob. Řada studií

18 KOČÁROVÁ, Rita, KŇAŽEK, Filip, BLÁHOVÁ, Barbora, PLEVKOVÁ, Michaela, POSTRÁNECKÁ, Zuzana, KLOBUŠNÍKOVÁ, Katarína a CHOMYNOVÁ, Pavla. (2021). Národní psychedelický výzkum 2019-2021. ISBN 978-80-7440-307-1 (on-line, PDF)

srovnávající skupiny uživatelů klasických psychedelik s neuživateli přinesla výsledky podporující pozitivní přínosy v souvislosti s užíváním psychedelik, jako je nižší míra užívání alkoholu, tabáku a opiátů, stejně tak i nižší míra sebevražednosti, páchání partnerského násilí, duševních problémů a naopak vyšší míru zdravého životního stylu u dlouhodobých uživatelů.

Výzkum psychedelik v posledních letech zažívá období renesance poté, co byl v USA v roce 1966 drasticky omezen a tento zákaz se rozšířil téměř po celém světě. V USA bylo v padesátých a šedesátých letech prováděno množství výzkumů s využitím LSD. Od počátku svého vzniku se LSD využívalo jako prostředek psychoterapie s výbornými výsledky, přičemž do zákazu v roce 1966 zde dostalo LSD více než 40 000 pacientů s poruchami psychiky, kdy se dávky pohybovaly od 20 do 2500 µg. Někteří lidé dostali dávku pouze jednou, jiní jich absolvovali až 120. Způsobů terapie bylo nepřeborné množství a všechny v různé míře slavily úspěch. Téměř od počátku bylo psychologům a psychiatrům jasné, že mnohé účinky LSD mají relevantní důsledky pro osobnostní růst. R. A. Sandison uvádí: „Existují dobré důvody, proč se domnívat, že je zkušenost LSD manifestací nevědomé složky psychiky a že takový materiál lze využít v psychoterapii stejným způsobem, jakým se sny, fantazie a obrazy využívají v psychoanalýze.“¹⁹

Během léčby duševně nemocných pacientů se ukázalo, že zároveň díky LSD dochází k léčbě také různých fyzických onemocnění, jako jsou artróza, astma, migréna či vytrvalé ekzémy a lupénka. Ve své knize o léčení neuróz aplikací LSD lékaři Ling a Buckman seznamují s historiemi pěti případů úspěšně vyléčených migrén, předtím považovaných za beznadějně. Výsledky výzkumů v zařízeních pro smrtelně nemocné silně zapůsobily i na největší skeptiky. Jedna ze studií prokázala, že LSD jako analgetikum či prostředek tišení bolesti je mnohem účinnější než kterýkoliv z běžně užívaných derivátů morfia. K úžasu

19 STAFFORD, Peter G. Encyklopedie psychedelických látek. Labyrint (Smena). Praha: Volvox Globator, 1997. ISBN 80-7207-057-6.

pozorovatelů se po LSD u smrtelně nemocných úplně změnil postoj ke smrti. Namísto depresí, apatie a mučivé úzkosti projevovali citlivost, věcnost a hlubokou schopnost soucítit s ostatními lidmi. Pohnutě vyjadřovali vděčnost za život samotný. Mnohým tak LSD umožnilo vyrovnat se se smrtí.

Zprávy o alkoholících, kteří se díky LSD zbavili své závislosti, představují soubor dosud nejspolehlivějších kvantitativních údajů o účinku látky. Výjimečně působivé jsou pak především tehdy, když si uvědomíme, že nezávislé studie, využívající různých postupů, dospěly v zásadě k identickým výsledkům.²⁰

Při posuzování účinků spojených s užíváním psychedelických látek je nutno mít na paměti metodologické limity prováděných studií a zejména skutečnost, že zásadním faktorem ovlivňujícím účinky látky, má celý kontext jejího užití. Tedy set a setting, které hrají roli v tom, jakou podobu bude mít samotná zkušenost a také následné pozitivní či negativní jevy. Při zodpovědném užívání psychedelik může být pravděpodobnost negativních účinků snížena na minimum.

9. VÝZKUM UŽÍVÁNÍ PSYCHEDELIK V ČESKÉ REPUBLICE

V letech 2019 až 2021 byl Národním ústavem duševního zdraví prováděn rozsáhlý výzkum se záměrem zmapování užívání klasických a atypických psychedelik s cílem vyhodnotit potřebnost specializovaných služeb a vytvoření návrhu doporučení pro politiku a systém služeb v oblasti užívání psychedelik. Z výzkumu mimo jiné vyplývá, že některou psychedelickou látku užilo někdy v životě přibližně 28 – 30 % české dospělé populace, tedy přibližně dva miliony obyvatel. Z toho jde

²⁰ STAFFORD, Peter G. Encyklopedie psychedelických látek. Labyrint (Smena). Praha: Volvox Globator, 1997. ISBN 80-7207-057-6.

v převážné většině o konopí, které zahrnuje 26 – 27 %. Klasická psychedelika někdy v životě užilo 5 – 6 % dospělé populace, tedy 350 – 430 tisíc obyvatel.²¹

Dále v rámci výzkumu proběhla studie mezi uživateli psychedelických látek, kdy na sérii 133 otázek v období od října 2019 do března 2020 odpovídalo 1415 respondentů starších 15 let. Zde zaujímá zvláštní místo ayahuasca, jejíž užívání se v mnoha aspektech liší od ostatních psychedelik. Například jen pouhé 3 % uživatelů ji užívá pro zábavu, což se od ostatních psychedelik odchyluje o 50 – 90 %. Naopak 79 % ji užívá ze spirituálních důvodů a 63 % s motivací seberozvoje. Velká část uživatelů, se kterými jsem mohl hovořit v rámci prováděného šetření, o užívání ayahuascy hovoří jako o „práci s medicínou“. Jedná se o přístup velmi zodpovědný, který zahrnuje jak předchozí přípravu, tak následnou integraci. Dále ayahuasca vede v pozitivním hodnocení dopadů užívání na zdraví a kvalitu života. V těchto ohledech jí pozitivně hodnotí 90 % uživatelů. Takto pozitivnímu hodnocení se blíží jen lysohlávky a LSD. Subjektivní pozitivní dopad na psychickou pohodu a životní spokojenost v souvislosti s užitím ayahuascy může být ilustrován následující odpovědí jednoho z respondentů:

„V začátku nástupu účinků aya mi bylo hodně fyzicky špatně v celém těle, doprovázeno úzkostí, později jsem pochopila, že tak mi liána prostoupila tělo a vzala si ho, aby mi mohla předat informace, které jsem potřebovala. Když jsem se uklidnila a poddala se tomu, učila mě – jasně mi sdělovala i ukazovala, co mám udělat (nelze popsat slovy), aby se vztah s mojí dcerou naplnil láskou a porozuměním. Naprosto jsem to všechno pochopila a otevřela jsem jí zcela svoje srdce. Posléze to mělo a má doposud skvělý dopad na náš vztah.“²²

Ani tato látka se však nevyhnula negativnímu hodnocení. Ze 177 uživatelů 26 uvedlo, že její užití v následujících dnech, týdnech nebo déle, vyvolalo nebo

21 KOČÁROVÁ, Rita, KŇAŽEK, Filip, BLÁHOVÁ, Barbora, PLEVKOVÁ, Michaela, POSTRÁNECKÁ, Zuzana, KLOBUŠNÍKOVÁ, Katarína a CHOMYNOVÁ, Pavla. (2021). Národní psychedelický výzkum 2019-2021. ISBN 978-80-7440-307-1 (on-line, PDF)

22 KOČÁROVÁ, Rita, KŇAŽEK, Filip, BLÁHOVÁ, Barbora, PLEVKOVÁ, Michaela, POSTRÁNECKÁ, Zuzana, KLOBUŠNÍKOVÁ, Katarína a CHOMYNOVÁ, Pavla. (2021). Národní psychedelický výzkum 2019-2021. ISBN 978-80-7440-307-1 (on-line, PDF)

zhoršilo psychické obtíže. Naproti tomu 82 jich uvedlo zlepšení těchto obtíží. Jednalo se zejména o úzkost, paniku, strach, smutek a deprese.

Výše uvedené je jedním z důvodů, proč tato práce právě ayahuasce věnuje zvýšenou pozornost.

10. FENOMÉN AYAHUASCA

Tato směs látek čistě přírodního původu, obsahující psychedelikum DMT, látku ze skupiny již výše popsaných tryptaminů, se v posledních letech, z poměrně malého území části Jižní a Střední Ameriky rozšířila prakticky do celého světa a stal se z ní v podstatě módní trend. Tuto látku vyhledávají jak zkušení uživatelé psychedelik, označující se jako psychonauti, tak lidé, kteří nemají s psychedeliky a ani jinými drogami žádnou předchozí zkušenost. Jedním z cílů této práce je pokusit se vysvětlit, co je na ayahuasce tak přitažlivého.

Ayahuasca je popisována jako psychoaktivní amazonský nápoj. Nápoj je tradičně používán obyvateli Amazonie pro rituální a léčitelské účely. Obyvatelé Amazonie vnímají rostliny určené pro přípravu ayahuascy jako rostliny bohů. Základ tradičního nápoje tvoří obvykle samotná liána *Banisteriopsis caapi*, která bývá domorodci rovněž nazývána jako ayahuasca. Extrakt liány bývá často kombinován s dalšími rostlinami, jako jsou listy keře *Psychotria viridis*, nazývaná chacruna nebo *Diplopterys cabrerana*, kterou obyvatelé Amazonie nazývají chaliponga. Území, na kterém se ayahuasca tradičně připravuje, se rozkládá na poměrně velkém území podél řeky Amazonky a jednotlivé kmeny pro její přípravu využívají rostliny, které jim jsou dostupné, kdy tímto způsobem vzniklo mnoho kombinací receptu na její přípravu. Bylo již zaznamenáno nejméně 100 různých lián a keřů pro přípravu tohoto nápoje. K rozšíření ayahuascy do Jižní Ameriky a také do Evropy přispěly mimo jiné některé církve vzniklé v Brazílii, které ji ve 30. letech 20. století začaly používat jako duchovní nápoj. V Nizozemsku a Spojených

státech amerických dostaly církve Santo Daime a Uniao do Vegetal oprávnění jejího užívání při svátostech.

Ayahuasca je unikátní svým složením biologicky aktivních látek. Nejedná se pouze o jednu substanci, která ovlivňuje psychiku, nýbrž o synergické sloučeniny, které vzájemně posilují psychedelický účinek. Významná je interakce tricyklických β -karbolinů, které obvykle obsahuje liána *B. caapi*, s tryptaminy vyskytujícími se například v keři *P. viridis*, která umožňuje dosažení silných psychedelických zážitků.

Ayahuasca může být definována jako soubor různých produktů, vzniklý nejčastěji tepelnou úpravou liány *Banisteriopsis caapi*, případně s dalšími přísadami. Kromě *B-caapi* se dají použít některé liány stejného rodu, například *B. inebrians*, *B. qitensis* a další. Rod *Banisteriopsis* je obecně málo botanicky prozkoumán. Některé kmeny připravují ayahuascu bez využití tepelné úpravy, pouze pomocí macerace přísad ve vodě. Liány *B. caapi* existuje přibližně 100 kultivarů, přičemž tyto kultivary se zásadně liší obsahem účinných látek. Divoce dnes roste zřejmě na jediném místě, a to kolem řeky Napo v Ekvádoru a Peru.

Beta karbolinové alkaloidy plní v ayahuasce funkci MAO inhibitorů. Tento enzym (monoaminoxidáza) je zodpovědný za degradaci řady sloučenin, včetně tryptaminů. Inhibicí tohoto enzymu se mění farmakokinetika tryptaminů a dalších látek. Při perorálním užití DMT s inhibitorem MAO se psychoaktivní efekt výrazně prodlouží. Bez něj by psychoaktivní účinek při perorálním užití byl zanedbatelný.

V praxi se užívá také ayahuasca bez psychoaktivního efektu, kdy aktivní látky mohou být degradovány teplem. Tato ayahuasca se používá k očistě a léčbě fyzického těla, zejména v boji proti parazitům. Pokud však chceme vyvolat psychedelický efekt, musíme tryptaminy přidat. A to přidáním dalších rostlin. Nejčastěji je to charcuna nebo chaliponga. Podle použitých rostlin lze v ayahuasce najít poměrně širokou škálu tryptaminů. Z těchto například 5-OH-DMT a 5-MeO-DMT se ve velkém množství nachází také v jedu žab *Bufo alvarius* a *Bufo marinus*. Dále se při výrobě přidávají rostliny obsahující tropanové alkaloidy.

Celkové množství rostlin využívaných při přípravě ayahuascy není známo, dle odhadu odborníků se jedná o řádově stovky rostlin a tisíce jejich poddruhů. Existuje rovněž několik desítek druhů přípravy. Proces její výroby, pokud jde o tepelnou úpravu je obecně velmi složitý, kdy velká část aktivních látek je teplotně nestabilní. Zároveň nesmí být teplota příliš nízká, jinak by nedošlo k uvolnění některých látek. Může se tedy běžně stát, že výsledná ayahuasca nefunguje. Poměrně složitý postup přípravy vyvrací teorie o tom, že ayahuasca, jak ji známe v dnešní podobě, tedy s psychedelickými účinky, se připravovala již v dávné minulosti. Důkazy o přípravě ayahuascy jsou poměrně mladé. První písemný důkaz o existenci ayahuascy pochází z roku 1737.

Koncept užívání ayahuascy, tak jak ho můžeme vidět dnes v různých centrech, zřejmě existuje asi třicet let. Ten vychází z konceptu tradičního, dnes komerčně velmi úspěšného, který podle všeho existuje asi sto let.

10.1. Toxicita a rizika ayahuascy

DMT je v rostlině *P. viridis* obsažen v rozmezí 0,10 až 0,60 % hmotnosti sušiny. Obvyklý obsah DMT v jedné dávce ayahuascy se pohybuje zhruba mezi 8,8 až 42 mg. Letální dávka, po které zemře 50 % testovaných subjektů je u DMT 160 mg/kg tělesné hmotnosti. V přepočtu na 70 kg hmotnosti člověka by letální dávka představovala 0,56 až 1,12 g DMT po perorálním podání.

Potenciál závislosti na perorálním DMT a riziko trvalého psychického narušení je minimální.²³

23 Drugs and forensics bulletin národní protidrogové centrály. č. 2(2019), Policie České republiky, Národní protidrogová centrála Služby kriminální policie a vyšetřování, Praha 2019. vychází 4x ročně. ISSN 1211-8834

10.2. Spiritualita a ayahuasca

Spiritualita, česky duchovnost, znamená životní praxi, způsob vnímání a osobního zacházení s tím, co člověka v různých rozměrech přesahuje. V českých sekulárních podmínkách je značně rozšířena spiritualita nenáboženská. Spiritualitu uživatelů ayahuascy lze charakterizovat jako nenáboženskou, jelikož v jejich názorech se lze převážně setkat s odporem k institucionalizovaným církvím a nedůvěrou v dogma. Tito lidé v některých případech uvádějí, že věří v sebe sama, v boha, ve vesmírnou inteligenci, vyšší energii nebo v přírodu. U některých se animistické představy prolínají s katolickými. Jiní inklinují k (zen)buddhismu, judaismu nebo sufismu. Někteří se domnívají, že je možné na emocionální úrovni komunikovat s rostlinami. Věřící v nadpřirozenou energii a mnohvrstevnost lidského života.²⁴

Pro někoho může být užívání ayahuascy způsobem k nalezení vlastní spirituality. Pro jiného může její transformační potenciál znamenat hrozbu, neboť jej lze zneužít. Jak uvádějí uživatelé, zážitky pod vlivem ayahuascy jsou velmi autentické. Neznamená to však, že jsou pravdivé. Pokud někdo vidí svou smrt, vidí své minulé životy nebo jiné vesmíry a věří, že skutečně existují, tak toto skýtá určité nebezpečí v tom smyslu, že tato velmi přesvědčivá zkušenost může být zneužita k manipulaci ze strany osoby, která rituály vede. Pokud by rituály vedl někdo, kdo se bude lidi snažit přesvědčit o tom, co prožitek (psychedelická zkušenost) znamená, může to být nástrojem velmi efektivní manipulace na úrovni sekty.²⁵

24 HORÁK, Miroslav. Ayahuasca v České republice. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2017. ISBN 978-80-7509-509-1, s. 54.

25 HORÁK, Miroslav. Ayahuasca v České republice. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2017. ISBN 978-80-7509-509-1, s. 55.

11. LEGISLATIVNÍ STATUS PSYCHEDELIK V ČESKÉ REPUBLICE A TRESTNÁ ČINNOST SOUVISEJÍCÍ S UŽÍVÁNÍM AYAHUASCY

Klasická psychedelika jsou v České republice zákonem zakázanými návykovými látkami, resp. omamnými a psychotropními látkami (OPL). Tyto jsou uvedeny v nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek. Jejich trestněprávní zákonnou definici uvádí ust. § 130 trestního zákoníku takto: „*Návykovou látkou se rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.*“ Nařízení vlády č. 463/2013 Sb. vzniklo na základě zmocnění, které vychází z ust. § 44c odst. 1 zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách. Toto nařízení obsahuje sedm seznamů, do nichž jsou zařazeny jednotlivé OPL. Jednotlivé seznamy vycházejí z Jednotné úmluvy o omamných látkách a Úmluvy o psychotropních látkách, což jsou mezinárodní úmluvy OSN z roku 1961 a 1971, které byly Českou republikou ratifikovány a proto jsou pro ni závazné. OPL jsou děleny do seznamů podle jejich nebezpečnosti i možného lékařského využití.

Psychedelika jsou vedena na čtvrtém seznamu jako látky psychotropní. Ust. § 1 písm. d), věta 1. a věta 2. tyto látky definuje jako „*psychotropní látky zařazené do Seznamu I podle Úmluvy o psychotropních látkách a další psychotropní látky, u nichž je z důvodu rozsahu jejich zneužívání anebo proto, že bezprostředně nebo nepřímo ohrožují zdraví, nutné zabezpečit, aby látky a přípravky obsahující tyto psychotropní látky byly používány pouze k omezeným výzkumným, vědeckým a velmi omezeným terapeutickým účelům vymezeným v povolení k zacházení*“. Tato skutečnost znamená, že klasická psychedelika lze jen velmi obtížně využívat k výzkumným účelům. Výjimkou je například ketamin, který je zařazen na seznamu č. 7 nařízení vlády č. 463/2013 Sb., na kterém se nacházejí zejména léčiva registrovaná u Státního ústavu pro kontrolu léčiv (SÚKL). Tento je pro své psychedelické účinky používán v rámci léčby deprese. Vedle toho má ketamin anestetické účinky.

Uvedení látek v těchto seznamech návykových látek má zásadní význam pro trestní odpovědnost související s nelegálním nakládáním s vyjmenovanými látkami. Trestné činy, které lze z této nelegální činnosti vyvodit, jsou vyjmenovány v hlavě VII. zvláštní části zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku (dále jen trestní zákoník).

12. CÍL PRAKTICKÉ ČÁSTI

S využitím některých kriminologických praktických metod poznání zamýšlí autor v této části práce odpovědět na několik otázek vztahujících se ke konkrétní trestné činnosti související s užíváním psychotropního nápoje ayahuasca. A to:

1. Jakým způsobem je páchána trestná činnost související s užíváním nápoje ayahuasca?
2. Kdo jsou pachatelé této trestné činnosti a jaká je jejich motivace k jejímu páchání?
3. Jaké negativní dopady má tato trestná činnost na společnost a uživatele samotné?
4. Jak ceremonie a ayahuascu vnímají uživatelé, jaká je jejich motivace k účasti na ceremoniích a z jakého společenského prostředí tito lidé pocházejí?

13. METODOLOGIE

Při zpracování této práce bylo použito několik poznávacích metod. Jednou z nich je případová studie, podrobně popsaná v následující kapitole. Podmínky, za nichž autor mohl do spisového materiálu nahlížet, byly stanoveny tak, že bylo potřeba veškeré osoby anonymizovat a žádná část trestního spisu nemůže být přílohou této práce. K dispozici měl také rozsudek Krajského soudu v Ostravě č. j. 30T

5/2021-2299 a navazující rozsudek Vrchního soudu v Olomouci č. j. 3To 44/2022-2847. Spisový materiál interpretoval pokud možno co nejpřesněji s cílem popsat jak detaily případu, tak vyvodit závěry, které lze uplatnit pro tuto trestnou činnost obecně.

Druhou využitou metodou je dotazníkové šetření mezi uživateli ayahuascy. V rámci výzkumu se autor v roce 2018 zúčastnil jedné z ceremonií, kde navázal přátelské vztahy s jejími účastníky, což při následném sběru informací mělo zásadní význam. Komunita uživatelů ayahuacy je z pochopitelných důvodů, které jsou jasně zřetelné z níže popsaného trestního řízení, uzavřená vůči orgánům činným v trestním řízení. I z tohoto důvodu dotazník vyplnilo pouze 21 osob. Je zajímavé, že se jedná o 15 žen a jen 6 mužů. Tento rozdíl může být dán větší otevřeností žen, nebo také zcela prozaickou skutečností, že se autor osobně zná právě s více ženami z této komunity. Jako první byl dotazník zveřejněn na uzavřené facebookové skupině, která se účastní zejména ceremonií vedených na Moravě. Skupina má cirká 160 členů, z nichž mnozí se již aktivně ceremonií neúčastní, a poměr mužů a žen je zde přibližně stejný.

K objasnění některých skutečností autor vedl neformální rozhovory se dvěma muži, kteří ayahuascové ceremonie vedou. Ze stejných důvodů, které jsou uvedeny výše, tito lidé zůstávají v anonymitě. Tyto rozhovory nebyly dokumentovány a slouží pouze k získání informací z prostředí, z něž je za jiných okolností jen velmi obtížné, tato data získat. Jde například o informace ohledně kvality ayahuascy, způsobu jejího nákupu v Amazonii a dalších.

14. PŘÍPADOVÁ STUDIE

Za účelem co nejpřesnějšího popisu trestné činnosti spojené s užíváním psychotropního nápoje ayahuasca, byla provedena analýza případu, pro který bylo v období roku 2020 až 2022 vedeno trestní řízení policií České republiky proti skupině tří osob. Všechny tři osoby, které se měly na této trestné činnosti podílet,

byly pravomocně odsouzeny k nepodmíněným trestům odnětí svobody. Při popisu případu je vynecháno velké množství informací nepříliš důležitých pro tuto práci, neboť spis obsahuje téměř 2000 listů, a proto se autor zaměřil zejména na informace, které mohou zodpovědět stanovené otázky.

Popis případu:

Manželé polské národnosti (Pro utajení jejich skutečných jmen budu používat pouze smyšlená jména, tedy pan Jindřich a jeho manželka, paní Jana.) v době od roku 2015 do roku 2020 na území České republiky organizovali a poté pořádali ceremonie spojené s podáváním nápoje ayahuasca obsahujícího látku DMT (N,N-dimethyltryptamin). Pan Jindřich při ceremoniích vykonává funkci šamana, za kterého se sám označuje, přičemž jeho manželka, paní Jana na ceremoniích vystupuje jako pomocnice šamana a účastníkům poskytuje péči, je-li to potřeba. Za tyto ceremonie, které pořádali nejméně jednou měsíčně a každé z nich se účastnilo obvykle 10 až 15 lidí, si nechávali platit částku ve výši 1500 polských zlotých, což je v přepočtu cca 9.000,- Kč. Zálohu ve výši 250 PLN si Jindřich nechával posílat na účet sloužící k jeho podnikání coby muzikanta. Tuto částku v účetnictví vykazoval jako zisk za hudební produkci.

V České republice v době přistěhování z Polska neměli žádné pevnější osobní vazby a s největší pravděpodobností tak učinili, aby ztížili odhalení své trestné činnosti. Klienty hledali převážně na internetu, kdy paní Jana spravovala dvoje internetové stránky zaměřené zejména na polskou klientelu. Na těchto stránkách přímo nabízeli ayahuascové ceremonie a s klienty poté komunikovali prostřednictvím mailu. Dále se zaměřovali na klienty z Německa, Dánska, Rakouska, Norska, Nizozemí a Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku.

Vlastní ceremonie se konaly v rámci čtyřdenního pobytu. Součástí těchto pobytů byly meditace, cvičení jógy, muzikoterapie a podobné aktivity spojené se seberozvojem a spiritualitou. Účastníci během pobytu nikdy nepijí alkohol a stravují se výhradně vegetariánskou či veganskou stravou. Stejně jako v jiných

případech, popsaných v rámci této práce, ceremonie začínaly ve večerních hodinách a protahovaly se do pozdních nočních hodin. Organizátoři z počátku neměli svou nemovitost, proto si k pořádání ceremonií pronajímali různé rekreační objekty, kde měli dostatek prostoru a soukromí. Ceny těchto nájmu se pohybovaly od 5 do 20 tisíc korun českých. V roce 2018 si pachatelé pořídili vlastní nemovitost za částku 1.600.000,- Kč, do které dále výrazně investovali za účelem její rekonstrukce tak, aby zde mohli poskytovat ubytování v rámci pořádání dalších ceremonií.

Způsob, jakým si pachatelé opatrovali potřebné množství nápoje ayahuasca byl poměrně jednoduchý. Při svých pobytech v Peru navázali kontakt s prostředníkem, který jim poté potřebné množství zasílal poštou. Do Evropy koncentrát ayahuascy dovážela společnost DHL. Poté, přímo k rukám pana Jindřicha, Česká pošta. Cena koncentrátu se pohybovala od 135 USD do 500 EUR za jeden kilogram. Díky tomu a dalším operativním či procesním úkonům se podařilo poměrně přesně vypočítat celkové množství dovezené látky, počet osob, kterým byla poskytnuta, a také zisk, který z toho pachatelům plynul. Ve vytýkaném období měli ayahuascu během ceremonií poskytnout celkem více než 2.300 osobám a jejich čistý zisk byl více než 14.000.000,- Kč.

Zde je třeba uvést, že částka 9.000,- Kč, kterou klienti za pobyt platili, je na Českou republiku poměrně vysoká, pokud by šlo čistě o poskytnutí ayahuascy a s tím spojenou ceremonií. Jak autor v průběhu sběru dat pro tuto práci zjistil z různých informačních zdrojů, víkendový pobyt s ceremonií ayahuascy stojí asi polovinu výše uvedené částky. Zde pachatelé využili velkého zájmu o ayahuascové ceremonie, která je hlavním lákadlem a nabalili na to další, již legální aktivity, díky čemuž mohli cenu takto navýšit.

Z provedených odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu byly zjištěny další detaily. Koncentrát ayahuascy do Evropy cestuje přes Severní Ameriku, zmíněno bylo konkrétně Miami, a objednávky jsou v množství od dvou do deseti litrů. Osvědčený způsob je dovážet koncentrát, který je mnohem hustší a pro samotné užití se poté ředí vodou v poměru cca dva díly ayahuascy a jeden

díl vody. Slangově byl nazýván jako čokoláda, pasta či med. Dále se pachatelé baví o „medicíně“ a „speciálním čaji“, „čokoládě“. Mají obavy ze zadržení zásilek při vstupu do Evropy, což se opakovaně stalo například v Lipsku v Německu. Proto dojednávají novou cestu, kdy ayahuascu objednávají z Holandska přes kontakt v Polsku.

Při jedné z domovních prohlídek u pachatelů byla zajištěna drcená kůra stromu červené barvy v celkovém množství 1 900 g, která obsahovala cca 2 % DMT. Zároveň bylo zajištěno větší množství konopí s obsahem 9-tetrahydrocannabinolu (dále jen THC) v rozmezí 10 až 16 %. Dále fénixovy slzy s obsahem THC přes 60 %.

Podezřelí klientům poskytovali služby v podobě několikadenních pobytů zaměřených na meditaci, cvičení jógy a muzikoterapii. V mnoha případech zároveň s ayahuascovými rituály.

Ze spisového materiálu, z praxe osob seznámených s problematikou a zároveň z dostupné literatury vyplývá, že osoby, které chtějí podstoupit rituál s užitím ayahuascy obsahující DMT, mají dodržet asi týdenní dietu s vyloučením zejména masa, alkoholu, antidepresiv (zejména skupiny SSRI) a drogy jako jsou metamfetamin či amfetamin a další. V tomto směru se vyjádřili dva svědci. Pachatelé dbali na to, aby všichni, kdo ceremonii podstupují, byli v tomto směru náležitě a předem poučeni.

V případě bylo celkem vyslechnuto 22 svědků. Níže jsou uvedeny fragmenty jejich výpovědí, které mohou poskytnout informace k zodpovězení zkoumaných otázek týkajících se trestné činnosti spočívající v obstarávání a distribuci ayahuascy.

Svědka č. 1 uvádí, že užívání ayahuascy jej zbavilo chuti na alkohol, který díky tomu nepožil už 10 let.

Svědka č. 5 uvádí opakovanou osobní zkušenost s užitím ayahuascy s obsahem DMT při rituálech v Peru. Při té příležitosti u něj v několika případech došlo ke

zvracení či průjmu. Později když před rituálem dodržel předepsanou dietu, tyto účinky se už neobjevily. Žádné jiné nepříjemnosti neuvádí. Tento svědek dále uvádí, že on sám již delší dobu pije čaj, který si vaří z různých rostlin užívaných při výrobě ayahuascy, kdy některé jsou rovněž s obsahem DMT. V této souvislosti na sobě pozoruje jen pozitivní účinky. Zejména dokázal snížit svou nadváhu a zhubl 75 kg.

Při domovní prohlídce u tohoto svědka, v jiné trestní věci, byly nalezeny již uvedené rostliny využívané k výrobě ayahuascy, kterou on sám opakovaně vyráběl. Dále větší množství marihuany, fénixovy slzy, LSD v kapalně formě, DMT v krystalické formě a dále laboratorní techniku určenou k výrobě extraktů z marihuany.

Svědka č. 6 uvádí, že je uživatelem marihuany, lysohlávek, LSD a DMT, které užívá kouřením nebo orálním podáním asi 10 let. Dříve byl závislý na alkoholu. S uvedenými drogami na sobě experimentuje. Co se týče ayahuascy, tak tu si vyráběl sám. Liánu a k tomu potřebné rostliny s obsahem DMT jako je *Mimosa hostillis* či *Psychotria Viridis* objednával na internetu z Holandska. Tyto poté drtí a vaří požadovaný nápoj. Recept se naučil v Peru od šamana kmene Šipigo. Když ayahuascu užívá, má to na něj takový účinek, že si více váží vlastního života a soustředí se na skutečně důležité věci. Soustředí se více na přítomnost. DMT také vyrábí v práškové formě, kterou kouří. U této formy užívání je psychoaktivní účinek asi jen 15 minut.

Tento svědek, který ve vztahu k osobám podezřelým v rámci analyzovaného spisu vypovídal jen okrajově, byl v jiné trestní věci stíhán pro zvlášť závažný zločin nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy podle § 283 odst. 1, odst. 2 písm. c) trestního zákoníku. A to v souvislosti s popisovanou výrobou omamných a psychotropních látek.

Svědka č. 7 uvádí, že podezřelí bydleli u nich v obci asi dva roky. Zde si koupili dům, který postupně rekonstruovali. (Jedná se o místo, kde odsouzení přibližně

dva roky pořádali ayahuascové rituály) Tito lidé byli velmi slušní a v obci oblíbení. Nikdy na ně nebyla žádná stížnost. Nepili, nekouřili a nechodili do hospody. Lidé, kteří je navštěvovali, vždy působili slušným dojmem. Byli to muzikanti, chudí altruisté. Paní Jana byla taková andělská a velmi milá osoba. Nikdy si nevšimla, že by některý z jejich návštěvníků měl zdravotní komplikace, že by třeba přijela sanitka.

Svěděk č. 9 uvádí, že pan Jindřich s manželkou si od ní v roce 2017 4x pronajali rekreační areál s chatkami a jurtou. Byli to moc milí a slušní lidé. Nikdy si nevšimla, že by se jevíli pod vlivem alkoholu nebo drog. Pořádali tam nějaké skupinové šamanské ceremonie, kdy program probíhal ve večerních hodinách. Nikdo z okolních obyvatel si na ně nikdy nestěžoval a to je v blízkosti jeden notorický stěžovatel, který si opakovaně již stěžoval na hosty jejího areálu. Na tyto lidi si však nestěžoval nikdy.

Svědčyně č. 14 uvádí, že se ceremonie v Česku pořádané obžalovaným účastnila dvakrát. Přijela kvůli toho, že se tam podávala ayahuasca. Po jejím požití cítila v těle mravenčení a byla velmi klidná. Nevnímala žádné změny v rámci vnitřního prožitku. Velmi pozitivně na ní působil zpěv a hra na hudební nástroje, v důsledku čehož se cítila uzdravená, kdy problémy odcházely samy.

Svědčyně č. 15 uvádí, že se ceremonie s vedením obviněných zúčastnila asi 5x. Před ceremonií byla s předstihem řádně poučena zejména o nutnosti určité diety. Zejména se měla vyvarovat škodlivých látek, jako jsou léky či drogy. Na ceremonie ji přivedla předchozí traumata spojená se sexuálním napadením, domácím násilím a traumatizujícím porodem. Při ceremonii užila jednu dávku ayahuascy a poté při poslechu příjemné hudby meditovala v kruhu ostatních účastníků. Nebývalo jí nevolno a nikdy se nedostala do bezvědomí, či do stavu mimo realitu. Neměla žádné halucinace. Rovněž popsala pozitivní důsledky ceremonií ve svém životě, kdy se zlepšily její vztahy, téměř nepije alkohol a nekouří.

V podobném duchu jako svědkyně č. 15 vypovídá dalších pět svědků. Pro objektivnost je na místě uvést, že tito svědci byli navrženi obhajobou a měli ji podpořit v tom smyslu, že na ceremoních se podával nápoj neobsahující DMT. Toto měl užít pouze šaman Jindřich. Tvrzení obžalovaného o dvou verzích ayahuascy bylo během trestního řízení spolehlivě vyvráceno. Na jednu stranu je pochopitelné, že v situaci, kdy Jindřichovi hrozil velmi vysoký trest odnětí svobody, bude se mu bránit i s využitím lží a překrucování důkazů, což mu z hlediska trestního práva nemůže být vytýkáno. Na stranu druhou vedení obhajoby postavené na lži může něco vypovídat o charakteru obžalovaného jako procesní strany.

15. DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Za účelem větší objektivity a doplnění informací, které nelze ze spisového materiálu vyčíst, autor vedle případové studie provedl také dotazníkové šetření. Jedná se o on-line anonymní dotazníkové šetření provedené v době od 30.1. do 15. 2. 2024, během kterého bylo přes Facebook osloveno celkem 440 osob, jež mají předchozí osobní zkušenost s užitím ayahuascy. Tito respondenti jsou sdruženi ve dvou neveřejných facebookových skupinách, kde mohou bez obav sdílet své zkušenosti a názory. Konečný výzkumný vzorek obsahoval 21 respondentů, kdy disproporce mezi počtem oslovených osob a počtem osob, které byly ochotny zúčastnit se dotazníkového šetření, je dána zejména tím, že jsou si vědomi zákazu užívání ayahuascy obsahující DMT na území České republiky. Ke všeobecným obavám a snahám o konspiraci účastníků ayahuascových ceremonií nemalou měrou přispěl značně medializovaný případ trestního stíhání, jehož případová studie je provedena výše. Tento dotazník byl zveřejněn na webové adrese: <https://www.surveio.com/survey/d/L9N8I8B0C7X8I2W4Z>.

Dotazník obsahuje 17 jednoduchých otázek. Jelikož autor neočekával velké množství odpovědí, na některé z otázek je možno odpovědět volnou formou, a to

z důvodu, aby mohli respondenti lépe vyjádřit své pocity provázející jejich zkušenost s ayahuascou.

Pokládány byly tyto otázky:

1. Pohlaví.
2. Nejvyšší dosažené vzdělání.
3. Kde ayahuascu užíváte?
4. Jaký je váš zdroj příjmů?
5. Jaká je vaše nejbližší rodina?
6. Kdy (ve kterém roce) jste poprvé užil/a ayahuascu?
7. Při jaké příležitosti (v jakém prostředí) ayahuascu užíváte?
8. Jak často ayahuascu užíváte?
9. Když se nad tím zamyslíte, sledujete nějaké zkrácení intervalu mezi jednotlivým užitím? Případně projevuje se u vás bažení po ayahuasce?
10. Měli jste po požití ayahuascy zdravotní komplikace?
11. Je vám znám význam integrace psychedelické zkušenosti po intenzivním psychedelickém zážitku a máte s tímto přístupem osobní zkušenost po požití ayahuascy?
12. Užíváte i jiné látky, které by se daly označit jako omamné a psychotropní?
13. S jakým záměrem (motivem) ayahuascu užíváte?
14. Zasahuje ayahuasca nějak negativně do vašeho života?
15. Přineslo vám užívání ayahuascy nějaká pozitiva?
16. Zde prosím stručně popište, zda vám ayahuasca něco dala a zda tato pozitivní změna trvala jen dočasně, nebo trvá stále.
17. Myslíte si, že by měla být ayahuasca dostupná široké veřejnosti?

15.1. Výsledky šetření

Odpovědi na otázky kladené v dotazníku autor zpracoval do následujících tabulek:

Tabulka č. 1. Pohlaví uživatelů

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
● muž	6	28,6 %
● žena	15	71,4 %

Tabulka č. 2. Nejvyšší dosažené vzdělání uživatelů

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
● základní	1	4,8 %
● střední	8	38,1 %
● vysokoškolské	12	57,1 %

Pokud porovnáme výsledky této tabulky s průměrným zastoupením vysokoškolsky vzdělaných občanů v České republice, kterých je u obyvatel starších 15 let udáváno okolo 15 %, zjistíme, že počet vysokoškolsky vzdělaných obyvatel, kteří užívají psychedelika ve formě ayahuascy, tento průměr výrazně převyšuje. S tímto zjištěním koresponduje rovněž průzkum prováděný Národním monitorovacím střediskem pro drogy a závislosti realizovaný v letech 2019 až 2021. Z něj vyplývá, že vysokoškolsky vzdělaných uživatelů psychedelik, včetně psychoaktivního konopí, MDMA a ketaminu, je okolo 40 %.²⁶

26 KOČÁROVÁ, Rita, KŇAŽEK, Filip, BLÁHOVÁ, Barbora, PLEVKOVÁ, Michaela, POSTRÁNECKÁ, Zuzana, KLOBUŠNÍKOVÁ, Katarína a CHOMYNOVÁ, Pavla. (2021). Národní psychedelický výzkum 2019-2021. ISBN 978-80-7440-307-1 (on-line, PDF)

Tabulka č. 3. Kde bývá ayahuasca užívána

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
● Musím kvůli tomu do zahraničí	1	4,8 %
● V České republice	14	66,7 %
● Jak v České republice, tak cestuji do zahraničí.	7	33,3 %

Tabulka č. 4. Jaký je zdroj příjmů uživatelů

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
● Jsem zaměstnaný	9	42,9 %
● Podnikám	10	47,6 %
● Jsem nezaměstnaný	1	4,8 %
● Jsem student	1	4,8 %
● Mám příležitostné brigády	2	9,5 %

Tabulka č. 5. Jaká je nejbližší rodina uživatele

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
● Žiju u rodičů	0	0,0 %
● Žiju sám	6	28,6 %
● Žiju sám s partnerkou/partnerem	5	23,8 %
● Žiju s partnerkou a dítětem/děťmi	7	33,3 %
● Jiná možnost	3	14,3 %

Tabulka č. 7. Při jaké příležitosti (v jakém prostředí) je ayahuasca užívána

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
● Sám v soukromí	2	9,5 %
● V úzkém okruhu osob bez vedení zkušené osoby.	0	0,0 %
● Při rituálu (práci s medicínou) spolu se skupinou dalších osob a pod vedením zkušeného průvodce	21	100,0 %
● Jiný způsob	1	4,8 %

Tabulka č. 10. Možné zdravotní komplikace po požití ayahuascy

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
● Ne, nikdy	8	38,1 %
● Ano, běžné jako jsou nevolnost a další související s očistou organismu, o čemž jsem byl/a před rituálem poučen/a.	13	61,9 %
● Ano, poškození zdraví trvalejšího rázu, které si vyžádalo pomoc lékaře.	0	0,0 %
● Ano, jednalo se o psychické problémy.	0	0,0 %

Tabulka č. 11. Proces integrace psychedelické zkušenosti po intenzivním psychedelickém zážitku

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
● Ne, netuším o co jde.	0	0,0 %
● Rozumím tomu, o co jde, ale v souvislosti s užíváním ayahuascy nic takového není potřeba.	1	4,8 %
● Ano, po rituálu je pro mě nezbytné tuto zkušenost postupně zpracovat, ale je to proces krátký.	9	42,9 %
● Ano, po rituálu je pro mě nezbytné tuto zkušenost postupně zpracovat, což je proces trvající týdny.	14	66,7 %

Tabulka č. 12. Užívání jiných omamných a psychotropních látek uživateli ayahuascy

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
● Ne, jen ayahuascu.	10	47,6 %
● Ano, je toho více, ale jedná se jen o psychedelika.	7	33,3 %
● Ano, mimo jiné marihuanu obsahující THC, ať už kouřením marihuany, nebo jakkoliv jinak.	0	0,0 %
● Ano, jsou mezi tím i tzv. tvrdé drogy jako pervitin, kokain a jiné.	1	4,8 %
● Žádná z těchto možností na mě neseďí.	3	14,3 %

Tabulka č. 13. Motivace k užívání ayahuascy

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
● pro zábavu	2	9,5 %
● seberozvoj	18	85,7 %
● spiritualita	12	57,1 %
● kvůli fyzickým obtížím	7	33,3 %
● kvůli psychickým obtížím	7	33,3 %
● jiná možnost	3	14,3 %

Tabulka č. 14. Může mít užívání ayahuacy negativní vliv na uživatele

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
● Ne.	19	90,5 %
● Ano, je to finanční zátěž.	2	9,5 %
● Ano, zhoršily se mi vztahy s rodinou nebo kolegy.	1	4,8 %
● Ano, negativně to ovlivnilo moje zaměstnání.	1	4,8 %

Tabulka č. 15. Pozitivní přínosy

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
● Ne.	1	4,8 %
● Ano, pomohla mi s fyzickými obtížemi.	4	19,0 %
● Ano, pomohla mi s psychickými obtížemi.	9	42,9 %
● Ano, po užití je u mě dlouhé období provázené povznesenou a energickou náladou s relativním osvobozením od obav z minulosti, od pocitů viny a	11	52,4 %

úzkosti. Také pozoruji zvýšenou pozornost a citlivost, větší nadhled na své myšlení, chování a prožívání.		
● Jiné přínosy, které popíšu níže.	6	28,6%

Volné odpovědi uživatelů na otázku č. 16, zda jim přineslo užívání ayahuascy nějaká pozitiva a zda tyto pozitiva stále trvají.

Odpověď č. 1: *„Ano, dala, a trvá stále“*

Odpověď č. 2: *„Ayahuasca mi dala nadhled na smrt a celý můj život, nikdy neprestanu být vděčná za zážitky s ní“*

Odpověď č. 3: *„Ayahuasca mi pomohla zpracovat traumata z dětství, hluboce odpustit účastníkům udalosti, rodicům, sobě... Pomohla mi uvidět vnitřní konflikty, vyřešit je, opustit destruktivní vzorce, rozpoznat a opustit masky ega. Byt celistva. Propojit se s rodem. Ukázala mi zákony karmy a co s tím. Zvedomila, že zrození a smrt patří do života, dala nahlédnout věčnost života. Načila mě, jak vznikl náš Vesmír. Privedla k rozpoznávání a prožívání Božské podstaty ve všem a ve všech. Propojila do Jednoty. Učí stále“*

Odpověď č. 4: *„Dala mi možnost srovnat se se sebou a udělat kroky ve vztazích k blízkým, díky nimž se nám napravily vztahy. A rovněž odvahu jít svou cestou v životě.“*

Odpověď č. 5: *„Dala mi poznání hlubších kódů a informací uložených v mé mysli. Tato změna vždy záleží na následné integraci, ale může trvat i doživotně“*

Odpověď č. 6: *„Dala mi toho více, než pro co jsem si přišel. Změna trvá stále.“*

Odpověď č. 7: *„Dočasné zhoršení “všeho” – pokud člověk jede na autopilota a uvědomí si, že už nechce některé věci snášet (zažívat), mohou vyvstat konflikty, kdy si vymezujeme hranice, opouštíme své závislosti (“koníčky”) a možná též opouštíme některé kolektivy, včetně kolektivů pracovních či přátelských. Nějakou dobu nemusíme být ukotveni, o některé “jistoty” (byť destruktivní) zvýšenou*

citlivostí přicházíme. Místo v našem životě ovšem nezůstává prázdné a postupně jsme vedeni směrem, kde prosperujeme.“

Odpověď č. 8: „Hlubší vědomí sebe sama, rozpomenutí se, kdo jsem, vymanění z rodových stereotypů, negativního naprogramování. Ukázala jaké to je žít v radosti, být co nejlepší verzí sebe sama.“

Odpověď č. 9: „Neřekla bych, že jsem měla jakési duševní potíže typu úzkostí apod... pro mě to bylo vždy spíše o napojení na mého ducha v “jiné” dimenzi. Součástí této cesty se léčily určité rodové zátěže (bolestivá menstruace a jiné) kde jsem dostala odpověď odkud vlastně přišla... následně se s “problémem” dá jinak pracovat. Dle mého názoru je využívání psychedelik více o napojení se na předky pro porozumění určitých skutečností. Když rozumíme proč se něco děje, lépe se nám s těmi věcmi žije a pracuje.“

Odpověď č. 10: „Pomohla mi nasměrovat život, udělat změnu v životě.“

Odpověď č. 11: „Pomohla mi trvale vyléčit poruchu příjmu potravy, kterou jsem trpěla od 15 let.“

Odpověď č. 12: „Pomohla mi zbavit se negativních vzorců chování, úzkostí, pomáhá mi také najít cestu k nápravě fyzických problémů.“

Odpověď č. 13: „Především řešení vztahu, matka otec, predci. Interakce fragmentů osobnosti a nalezení prvotní příčiny traumat a po prenatální období. Reseni veci jako nenarozené dvojce. A jiné ještě starší zátěže. Pomalé rozvilnování vazby na ego a hlubší pohled na život v mnoha rovinách osobních a mezilidských. Spojení s Bohem“

Odpověď č. 14: „Přestěhoval jsem se na vesnici, začal pěstovat svou zeleninou a stravovat se zdravě..dbám víc o svoje tělo“

Odpověď č. 15: „rozsíření obzoru“

Odpověď č 16: „Stále trva. Naucila me se mit rada“

Odpověď č. 17: „Trvala zmena v pristupu k zivotu, smrti a ve vztazích“

Odpověď č. 18: „Uvědomění mi Aya dala a snad bude trvat stále“

Odpověď č. 19: „Uvědomění si svého místa na zemi a propojení s životem, pokora, vděčnost, hlubší porozumění sobě samé, nadhled“

Odpověď č. 20: „Vytáhla mně ze dna, pomohla k mnohem lepším vztahům s rodinou, především matkou. Navedla mě na pracovní dráhu, kterou miluji, přivedla mě k hudbě a ovládání několika hudebních nástrojů, zpěv, pohyb. Přinesla pevná přátelství. Odbourala strach ze smrti. Trvalý stav, ikdyž už jí nyní téměř neužívám.“

Odpověď č. 21: „zmizely mi záněty močových cest a ledvin (10 let se každý rok opakovaly, od jedné ceremonie už se nevrátily), dále zmizely psychické problémy spojené z úzkostí, pocitem osamění, přišel větší životní nadhled a životní klid, větší životní síla a energie, větší schopnost sebereflexe, otevřenost vůči změnám, tyto změny trvají i po 2 letech, a jsou zdá se trvalého či dlouhodobého rázu“

Tabulka č. 17. Názor na dostupnost látky.

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
● Určitě ne, bylo by to nezodpovědné.	1	4,8 %
● Rozhodně ano, kdekoliv a kdykoliv.	1	4,8 %
● Ano, ale jen za určitých podmínek, kdy vhodný set a setting jsou zde podstatné pro výsledek a bezpečí uživatele.	19	90,5 %
● Jiná možnost	0	0,0 %

Poměrně zajímavé byly volné odpovědi na **otázky č. 8 a číslo 9**, které se vztahují k četnosti užívání a možnému zkracování intervalu mezi jednotlivými „dávkami“, což je typické v podstatě pro všechny ostatní látky označované jako návykové. Z uvedených odpovědí a rovněž z osobních rozhovorů s uživateli mohu uvést, že četnost užívání ayahuascy je velmi individuální, avšak jen zřídka je interval mezi jednotlivými ceremoniemi kratší než dva týdny. Ve výjimečných případech jsou pořádány pobyty, kdy je ayahuasca podávána několik dní za sebou. Existuje však mnoho případů, kdy se jednotlivci účastní ceremonií pravidelně po dobu několika let. Tedy každých 14 dní. Bylo zjištěno jen velmi málo případů, kdy uživatelé ayahuascu užívají mimo kontext ceremonie ať už kouřením

(zde nelze hovořit o ayahuasce v pravém slova smyslu) nebo formou nápoje. **U devíti z šestnácti odpovědí respondenti přímo uvádějí, že rozestupy mezi jednotlivým užitím se prodlužují a v mnoha případech potřeba dalšího užití zcela vymizí.**

Otázka č. 8. Jak často ayahuasce užíváte?

1. *„Bylo to několik let 1x za 3 týdny“*
2. *„Bylo to třikrát v roce 2016 a od té doby jsem neměl potřebu se k tomu vracet. cca 1-2x za půlroku“*
3. *„Dříve mnoho let 2-3x měsíčně, nyní výjimečně“*
4. *„Dříve pravidelně, zpravidla 1x měsíčně, dnes 1-2 do roka“*
5. *„Jednou až dvakrát za rok“*
6. *„Když mě zavolá - párkrát do roka“*
7. *„Max jednou za rok“*
8. *„Někdy s tříměsíčním odstupem, jindy s ročními rozestupy“*
9. *„Nekolikrát do roka“*
10. *„Nepravidelně, maximálně jednou za půl roku“*
11. *„Podle volání (historicky měsíčně) teď výrazně méně“*
12. *„První rok cca 1x za 1-2 měsíce, druhý rok cca 1x za 3 měsíce... následně vyloženě příležitostně raz za par let“*
13. *„Tezko rict... 11 veceru za sebou..... 2x mesicne.... 2x rocne.... frekvence se meni....“*
14. *„Užíval jsem spolu se ženou celé její těhotenství.. pravidelně, co druhý tyden“*
15. *„Už neužívám“*
16. *„2x ročně“*
17. *„2021 - cca 5x 2022 - cca 6x 2023 - 1x. Od té doby už jsem neměla.“*
18. *„5xrocne spíše i vícekrát ©“*
19. *„8 x za rok“*

Otázka č. 9. Když se nad tím zamyslíte, sledujete nějaké zkrácení intervalu mezi jednotlivým užitím? Případně projevuje se u vás bažení po ayahuasce?

1. *„Bažení nemám. Ale jestli cítím, že proces a integrace jsou nedokončené, mám tendenci jít znovu a dřív.“*
2. *„Jedu na ceremonii, když se ve mne objeví temata ke zpracování a cítím, že jsem připravena podívat se na ně společně s ayahuascou abych uviděla duchovní podstatu události nebo procesu, který zpracovávám.“*
3. *„Naopak, interval se prodlužuje“*
4. *„Naopak. S Ayahuascou jsem si zažila své, nyní o ni vím ale poslední rok a půl jsem žádný rituál neabsolvovala a momentálně ani neplánuji.“*
5. *„(3x) Ne“*
6. *„Ne je to přesně naopak, po tom co jsem zazila první vědomí záblesk probuzení (bez jakýchkoli substance) mne v podstatě ze dne na den přestala práce s medicínou "zajímat" (vše co jsem kdy hledal mám v sobě) santo dai-me mám mnoho studií, které dokazují, že ayahuasca není návyková .“*
7. *„Ne, naopak“*
8. *„Ne, naopak. Mám pocit, že mě někde dovedla a pak mi doslova řekla, že teď mám zase kráčet bez ní. Jestli se k ní zase někdy vrátím netuším. Ale bažení rozhodně nemám ani jsem nikdy neměla, je to náročný proces.“*
9. *„Nesleduji. Neprojevuje.“*
10. *„Ne spíše naopak , prodlužuji intervaly Ne, spíše naopak, víc než rok jsem neužila Ne, stále maximálně 2x ročně.“*
11. *„Otevřelo mi to oči , osvětlilo problémy a již neužívám“*
12. *„Právě naopak, s časem zjišťuji, že je jen jednou z cest za stejným cílem“*
13. *„Rozhodně ne.“*
14. *„Spíše prodloužení, když si na ni vzpomenu, chce se mi zvracet“*
15. *„Viz předchozí odpověď - "Bylo to několik let 1x za 3 týdny" - změnou životní situace užívání zcela přirozeně vymizelo z mého života, zůstal kontakt s přáteli“*

16. „Zkrácení termínu moc nepočítají, jde spíše o to se přemoci a jít do další sebezpoznavací mise. V mém případě nejde po bazénu, spíše o odpovědi na otázky a srovnání reality. Je to čas kdy mohu vše vypnout a být jen s ayou.“

16. VYHODNOCENÍ

Na základě výsledků provedené případové studie ve spojení s dotazníkovým šetřením a dalšími informacemi shromážděnými v této práci, se autor níže pokouší zodpovědět některé otázky související s trestnou činností spojenou s prováděním ceremonií, během nichž je podáván nápoj ayahuasca obsahující psychotropní látku (psychedelikum) DMT.

16.1. Jakým způsobem je páchána trestná činnost související s užíváním nápoje ayahuasca?

V první řadě je třeba zopakovat, že psychoaktivní složka ayahuascy je N,N-dimethyltryptamin (DMT), psychotropní látka uvedená v seznamu č. 4, v příloze 4 Nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek, vydaného na základě zmocnění zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách. Nakládání s ayahuascou, příprava a provádění ceremonií bude nejčastěji právně kvalifikována jako trestný čin Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, kdy celé jeho znění uvádím níže:

(1) Kdo neoprávněně vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabídne, zprostředkuje, prodá nebo jinak jinému opatří nebo pro jiného přechovává omamnou nebo psychotropní látku, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekursor nebo jed, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) jako člen organizované skupiny,

b) ač byl za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán,

c) ve značném rozsahu, nebo

d) ve větším rozsahu vůči dítěti nebo v množství větším než malém vůči dítěti mladšímu patnácti let.

(3) Odnětím svobody na osm až dvanáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví,

b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch,

c) spáchá-li takový čin ve velkém rozsahu, nebo

d) spáchá-li takový čin ve větším rozsahu vůči dítěti mladšímu patnácti let.

(4) Odnětím svobody na deset až osmnáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob nebo smrt,

b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo

c) spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.

(5) Příprava je trestná.²⁷

Z uvedeného vyplývá, že **pachatelé se trestné činnosti dopouštějí již ve chvíli, kdy ayahuascové ceremonie spojené s podáváním tohoto psychotropního nápoje nabízejí konkrétním osobám.** Dále je trestný dovoz látek obsahujících DMT, v tomto případě koncentrátu ayahuascy. Nehraje roli, zda

²⁷ § 283 zákona č. 40/2009 Sb. v platném znění

jej dovezete osobně, či prostřednictvím přepravní společnosti. Ve finále dochází k jejímu prodeji či poskytnutí zdarma v rámci ceremonie.

Ceremonie pořádané obžalovaným Jindřichem měly vždy podobný průběh. Účastníci podepsali prohlášení, že před ceremonií neužili žádné škodlivé látky či léky. Na začátku ceremonie účastníci nejprve uvádějí záměr, se kterým na ceremonii přišli. Poté se z malé dřevěné odměrky nejprve ayahuascy napil Jindřich v roli šamana, který poté ayahuascu postupně naléval ostatním účastníkům. Jedna dávka mohla obsahovat 30 až 50 ml, přičemž někteří účastníci ji obdrželi opakovaně, kdy dle autorových zdrojů obecně platí, že druhá dávka je menší než ta první. Vše bylo zcela dobrovolné. Obžalovaní během ceremonie hráli na hudební nástroje. V průběhu ceremonie, která trvala zhruba 6 hodin, někteří lidé zvraceli nebo měli průjem. Jiní prožívali změněný stav vědomí různé intenzity. Důraz byl kladen na správné dýchání.

16.2. Kdo jsou pachatelé této trestné činnosti a jaká je jejich motivace k jejímu páchání?

Ze způsobu, jakým pachatelé vyhledávali klienty, tedy pomocí reklamy na sociálních sítích a dalších informací vyplývajících ze spisového materiálu, je zřejmé, že jim v první řadě šlo o generování zisku, kdy toto byl jejich primární zdroj příjmů.

Aby autor dokázal lépe popsat typického pachatele „šamana“ této trestné činnosti, provedl jednak analýzu zmíněného trestního spisu, jednak se osobně setkal se dvěma jinými muži, kteří podobné ceremonie pořádají. Jde o Ondřeje a Pavla. Jak ze spisového materiálu, tak z osobní zkušenosti lze vyvodit tyto závěry. **Generování zisku, které tuto trestnou činnost provází, je jen jedním z faktorů.** Jak manželé Jindřich a Jana, tak Ondřej i Pavel jsou bytostně přesvědčení, že ayahuasca, kterou s láskou nazývají medicína, je lékem a prostředkem k uzdravení fyzických i psychických neduhů. Pozitivních přínosů této látky na člověka je tolik, že by to vydalo na samostatnou práci, proto se jimi v této budeme

zabývat jen ve stručnosti. Lidé, kteří ceremonie pořádají, stejně jako lidé, kteří je podstupují, jsou si toho velmi dobře vědomi. Oslovení šamani ji mají v hluboké úctě a nakládají s ní s respektem. Všichni nejprve prošli jistou formou výcviku v zacházení s medicínou a během ceremonií dbají na bezpečnost všech zúčastněných.

K posouzení osob pachatelů analyzovaného spisu autor vycházel zejména z výpovědí svědků. Zde bohužel narazil na zásadní problém. Policie ani soud až na výjimky nepřistoupili k výsledkům účastníků ceremonií, kteří by mohli popsat velké množství detailů, které musíme dovozovat z nepřímých podkladů. Ze svědeckých výpovědí jiných osob, obsažených ve spise, jednoznačně vyplývá, že manželé Jindřich a Jana jsou lidé velmi slušní, přátelští a skromní. Jsou to umělci, muzikanti. Mají pozitivní vztah k přírodě i sami k sobě. Nepijí alkohol, zdravě se stravují, cvičí jógu a meditují. Uvedené je jistě plně nevystihuje, ale je to jakýmsi vodítkem, které nám říká, že se nejedná o typické dealery drog, jak je známe z naprosté většiny jiných případů evidovaných českou policií. Tyto informace však nejsou v úplném souladu s obžalobou, která uvádí jejich společný záměr získat co nejvyšší majetkový prospěch. Pokud přihlédneme k celkovému vyčíslenému zisku, jistá ziskuchtivost zejména u osoby pana Jindřicha je zde zjevná. On je totiž ten, který se staral o finance, nákup koncentrátu ayahuascy a další podstatné věci. Mimo jiné si vedl záznamy o ceremoniích a přijatých platbách. Z těchto záznamů vyplývá, že jen v roce 2018 provedl nejméně 31 ceremonií s více než 310 osobami, kde účastníci zaplatili celkem 527.000 PLN, což je více než 3.000.000 Kč. K panu Jindřichovi nutno dále uvést, že pro svou potřebu na zahradě pěstoval marihuanu, kterou poté užíval zřejmě kouřením.

Pro potřeby této práce není na místě popisovat průběh dokazování provedeného příslušnými soudy. Je však na místě uvést, že oba obžalovaní manželé byli odvolacím Vrchním soudem v Olomouci odsouzeni k nepodmíněným trestům odnětí v trvání osmi let. Proti jejich odsouzení byla po celou dobu trestního řízení vedena velmi silná kampaň příznivců psychedelik. A to jak z řad laické, tak odborné veřejnosti. Stovky dárců z několika zemí mimo jiné přispívali i nemalé

finanční částky na nákladnou obhajobu, kterou vedlo několik velmi schopných advokátů. Byly pořádány besedy, demonstrace, petice a mnoho dalších aktivit ve prospěch obviněných. Tito byli ve stručnosti vykreslováni jako slušní lidé, jejichž cílem bylo jen a pouze pomáhat jiným lidem.

Celá kauza zároveň vyvolává debatu o společenské nebezpečnosti výše popsaných ceremonií, kdy na tuto otázku se z velké části zaměřuje také tato práce. Zřejmě v reakci na podporu nezanedbatelné části společnosti a doporučení odborníků, jako je například národní koordinátor pro protidrogovou politiku, Jindřich Vobořil, udělil prezident Miloš Zeman oběma odsouzeným milost. Tuto milost písemně neodůvodnil, ale prostřednictvím mluvčího sdělil, že vzal při svém rozhodování v úvahu především nepřiměřenou výši trestu neodpovídající míře společenské nebezpečnosti omilostněných skutků.

16.3. Jaké negativní dopady má tato trestná činnost na společnost a uživatele samotné? – diskuze nad výsledky šetření

V obecné rovině jde o porušování platných zákonů. Tedy o to, že za současné právní úpravy je DMT návykovou látkou podle ust. § 2 odst. 1 zákona č. 167/1998. Těmito látkami se rozumí omamné látky a psychotropní látky přírodního nebo syntetického původu, které mají psychoaktivní účinky a současně jsou uvedeny v některé z příloh č. 1 až 7 nařízení vlády č. 463/2013 Sb. o seznamu návykových látek, s výjimkou látky konopí, jeho extraktu a tinktury, které obsahují maximálně 1 % látek ze skupiny tetrahydrokanabinolů, a splňuje podmínku bezpečnosti podle zákona o obecné bezpečnosti výrobků. Uvedené nařízení v příloze č. 4 stanoví seznam psychotropních látek zařazených do Seznamu I. podle Úmluvy o psychotropních látkách a dalších psychotropních látek, kam je mimo jiné řazeno DMT. V tomto případě bohužel skutečnost, že DMT je návyková látka, která však nezpůsobuje závislost, sama o sobě není způsobilá změnit náhled na to, které psychotropní látky mají být zakázány a které nikoliv, když je třeba v kontextu hodnotit všechny atributy jmenované citovanými předpisy.

Jakkoliv to může být mnohými zpochybňováno, způsob jakým obžalovaní nakládali s DMT, jednoznačně naplňuje všechny znaky skutkové podstaty trestného činu. Společenská škodlivost činu pak není zákonným znakem trestného činu a má význam jen jako jedno z hledisek pro uplatňování zásady subsidiarity trestní represe či může být soudem zohledněna při výběru a určování výše ukládaného trestu.

Z výše uvedeného tedy v obecné rovině vyplývá ohrožování zájmů společnosti na ochraně před nekontrolovaným šířením omamných a psychotropních látek, kdy samotné porušování právních norem pachateli této trestné činnosti vede ke snižování právní jistoty občanů a narušuje systém právního státu, jehož zásadní úlohou je právě zabezpečení právní jistoty každého jednotlivce.

Při posuzování negativních dopadů na jednotlivce můžeme vycházet z obecné části práce, kde jsou popisovány dopady užívání psychedelik na zdraví a kvalitu života. Pokud budeme vycházet z autentických výpovědí osob vyslechnutých v rámci analyzovaného trestního spisu a výsledků provedeného dotazníkového průzkumu, můžeme dojít k závěru, že osoby, které se účastnily průzkumu, na sobě samých nikdy nepocítily negativní působení ayahuascy na fyzické ani psychické úrovni. 13 z celkových 21 respondentů uvádí pouze běžné projevy provázející užití ayahuascy, jako jsou nevolnost a zvracení, jenž brzy odezněly, kdy o těchto projevech byli účastníci ceremonií předem informováni. To však neznamená, že k určité újmě v rovině psychické nemohlo dojít. Je to však méně pravděpodobné.

U otázky č. 14 – Zda ayahuasca nějak negativně zasahuje do jejich života, uvedlo 19 respondentů, že nikoliv. Pro dva respondenty je negativním faktorem finanční zátěž, která je s užíváním spojená. Dále v jednom případě byla zvolena odpověď, že užívání negativně zasáhlo do pracovního života a také negativně ovlivnilo vztahy v rodině nebo s kolegy.

Vyhodnocením výpovědí svědků analyzovaného případu nebyly zjištěny skutečnosti, které by odůvodňovaly závěr, že by účast na ceremoniích spojených

s užíváním psychotropního nápoje ayahuasca měla negativní dopad na jejich život. Spíše naopak.

Ačkoliv osoby, které ayahuascu při ceremoniích podávají, procházejí určitým výcvikem a postupně, zejména od domorodých obyvatel zemí původu tohoto nápoje, sbírají zkušenosti v jejím užívání a práci s účastníky ceremonií, **nelze říct, že jde o profesionální terapeuty**. Pokud budeme hovořit o Jindřichovi, nikde ze spisového materiálu nevyplývá, že by měl vzdělání v oboru psychologie nebo byl jinak způsobilý provádět tuto odbornou činnost. Z jeho uveřejněného životopisu vyplývá, že po studiích absolvoval několik kurzů v oblasti rehabilitační práce se zvukem. Studoval meditační techniky mezi mnichy v Nepálu. Ve vztahu k ayahuasce absolvoval několik cca jednoměsíčních pobytů v Peru, kde se měl u šamanů vzdělávat v používání ayahuascy. Dále je uváděno samostudium v oblasti péče o tělo a zdravého životního stylu.

Ačkoliv ayahuasca obsahující DMT není příliš silným psychedelikem, jsou s jejím užíváním spojena jistá rizika, která mohou mít za následek poškození psychického či fyzického zdraví. V kapitole Psychedelický výzkum v Československu a kapitolách následujících je popsáno, jakým způsobem byly a jsou psychedelika využívána při odborné terapii. **Toto využití vyžaduje určité odborné znalosti a dodržování jistých standardů, což podle všeho při popisovaných ceremoniích dodrženo nebylo.** V kapitole věnující se integraci psychedelické zkušenosti se hovoří o významu přípravy před a následné integrace po psychedelické zkušenosti. Odborníci se shodují, že mimo již zmíněného setu a settingu, by po užití látky měla následovat série integračních sezení s odborníkem. Absence tohoto postupu může mít negativní vliv na uživatele a v důsledku může vést až k poškození jeho zdraví. V analyzovaném případě byli klienti ceremonií převážně cizinci žijící mimo Českou republiku a je velmi nepravděpodobné, že se jim obviněný po ukončení pobytu jakkoliv dále věnoval. Nicméně i díky této skutečnosti nejsou ve spise obsaženy žádné informace o tom, že by kterýkoliv z účastníků v souvislosti s užitím ayahuascy utrpěl psychickou újmu.

K možnosti negativních fyzických zdravotních následků lze uvést, že tyto se mohu projevit ve velmi krátké době po užití a jsou mnohem lépe rozpoznatelné než latentní psychické následky. Přibližně polovina dotázaných účastníků ceremonií uvádí mírné problémy jako bolest břicha, zvracení či průjem, které po krátké době odezněly. **Vážnější zdravotní následky zaznamenány nebyly.** Jedním ze zásadních rizikových faktorů je ten, že příprava ayahuascy nepodléhá žádné kontrole. Objednávána je na dálku, v tomto případě z Peru, a každá uvařená dávka může mít jiné složení a obsah účinné látky. Tedy i jiné následky na uživatele.

Trh s ayahuascou je pro obyvatele Střední a Jižní Ameriky významným zdrojem příjmů, kdy poptávka ze západu je značná a stále narůstá. S tím je spojeno narůstající množství „ayahuascy“ vyrobené bez dodržení tradičních a osvědčených postupů. Tato bývá označována jako tzv. „čaj pro gringoše“. Rovněž někteří z informátorů obeznámených se situací v místech výroby ayahuascy uvádějí, že je při nákupu nutná obezřetnost a bez výborné znalosti výrobce by ayahuascu nekoupili. Rozhodně ne někde na tržnici. V této souvislosti je nutno zmínit případ z roku 2001, kdy při seanci pořádané Petrem Chobotem v Praze došlo k otravě 30 účastníků, kteří museli být následně hospitalizováni v nemocnici. Otrava byla způsobena podáním nápoje vyrobeného z bylin dovezených z Brazílie. Zřejmě nešlo přímo o ayahuascu, avšak v principu je zde značná podobnost s popisovanými ceremoniemi.

16.4. Jak ceremonie a ayahuascu vnímají uživatelé, jaká je jejich motivace k účasti na ceremoniích a z jakého společenského prostředí tito lidé pocházejí?

Jak již bylo výše popsáno, psychedelika byla spolu s péčí odborníka z oboru psychologie či psychiatrie dlouhá léta využívána k léčbě psychických nemocí, a to se značným úspěchem. I v současné době jsou psychedelika, především ayahuasca ve Střední a Jižní Americe, využívána k terapeutickým účelům, zejména při léčbě závislostí, léčbě depresí a dalších psychických obtíží. Existuje

velké množství lidí, inteligentních lidí, kteří si o léčebných možnostech ayahuascy dokáží obstarat množství informací a vědomě, na vlastní zodpovědnost, se rozhodnou své obtíže řešit právě ayahuascovou ceremonií, aniž by tato jejich činnost měla negativní dopad na společnost, jejich nejbližší okolí či je samotné.

Populace neznalá věci mnohdy považuje psychedelika za drogy a má ten názor, že drogy užívá „spodina společnosti“ a různé ztracené existence. Psychedelika ovšem nenaplňují všeobecně uznávanou podstatu „drog“. Nejsou návyková, naopak se s nimi dají závislosti léčit. Jejich toxicita je minimální a na trhu se vyskytují běžné léky mnohonásobně toxičtější. V drtivě většině případů psychedelika nevedou ke ztrátě zájmů nebo zanedbávání životních povinností. Naopak vzbuzují zájem o okolí, život a svět jako fenomén. Uživatelé psychedelik nejsou žádní asociálové žijící na pokraji společnosti. Naopak jsou to často i lidé, k nimž by ostatní mohli vzhlížet, a kteří zásadně pozitivně ovlivnili náš svět.

Pokud budeme posuzovat uživatele ayahuascy s využitím výsledků provedeného dotazníkového šetření, **jde o lidi mající převážně stálý zdroj příjmů. A to at' už ze zaměstnání či z podnikatelské činnosti. Dále většina z nich disponuje vysokoškolským vzděláním**, přičemž kombinace těchto dvou vlastností dle názoru autora vypovídá o jisté disciplíně a hodnotách jedince. Toto spolu s rodinným zázemím výrazně snižuje riziko páchání trestné činnosti v souvislosti s užíváním ayahuascy. **Ayahuascu jako kriminogenní faktor lze tedy téměř vyloučit.** Také lze říct, že uživatelé klasických psychedelik jen velmi málo souběžně užívají jiné omamné a psychotropní látky. Z 21 respondentů jich deset užívá pouze ayahuascu. Sedm i jiná psychedelika a pouze jeden uvádí vedle ayahuascy užívání také drog typu kokain, pervitin či jiných obdobných látek nespádajících do skupiny psychedelik.

Pokud jde o motivaci vedoucí k užití ayahuascy, pouze dva respondenti uvádí, že jedním z faktorů je zábava. Na zábavě rozhodně není nic špatného a tento motiv může být legitimní a neškodný. Tato statistika uvedená v tabulce č. 13 však ukazuje, že její uživatelé mají od ceremonie spíše jiná očekávání, která by se dala označit za vyšší cíle. Tím je myšleno zejména seberozvoj, který jako důvod

udává více než 85 % uživatelů. Dle počtu označených odpovědí je důvodů pro užití psychedelik vždy více zároveň. Tento byl však nejvýznamnější. Na druhém místě je uváděna spiritualita. Následují hledání pomoci s fyzickými či psychickými obtížemi. Tuto možnost uvádí nejméně třetina respondentů.

Pokud se zaměříme na posuzování motivace uživatelů ayahuascy, kteří byli vyslechnuti v procesním postavení svědků v analyzované kauze a k jejich vnímání této trestné činnosti, lze uvést následující. Zjišťování motivace k účasti na ayahuascových ceremoniích nebylo předmětem prováděných výslechů. Je pouze v náznacích uváděno, že cílem je zkvalitnění vlastního života.

17. DEKRIMINALIZACE PSYCHEDELIK

17.1. Současný stav

Poměrně represivní mezinárodní systém na psychedelika uvalil neopodstatněné stigma, když všechny bez rozdílu zařadil na nejpřísnější seznamy zakázaných omamných a psychotropních látek. Trestním právem je tedy postižitelné být jen držení těchto látek pro vlastní potřebu v množství větším než malém. V odborných vědeckých i právních kruzích se objevují názory, které tuto přísnou politiku zpochybňují a označují ji za nepřiměřeně přísnou a neodpovídající skutečné nebezpečnosti, kterou psychedelika přinášejí. V této souvislosti bývá poukazováno například na žebříček nejčastěji zneužívaných návykových látek z hlediska jejich rizikovitosti spojené se závislostním potenciálem. Zde je na prvním místě alkohol se 72 body ze 100. Následuje heroin, crack, kokain, metamfetamin, tabák, amfetamin, marihuana, GHB, benzodiazepiny, ketamin, metadon, mefedron, butan, anabolické steroidy, khat, extáze, LSD a psychoaktivní houby obsahující psilocybin/psilocin zabírají poslední místo s pěti body na této škále.

Existují mnohé studie podporující skutečnost, že psychedelika umístěná na nejpřísnějším seznamu nařízení vlády č. 463/2013 Sb. o seznamech návykových látek jsou méně škodlivá než alkohol a tabák. Nicméně právní stav na úseku

návykových látek a úroveň legislativní kontroly s tím spojené, s mírou jejich rizika prokazatelně nekorelují. V posledních letech sílí názorový proud, který míru nebezpečnosti psychedelik takto racionálně hodnotí a volá po jejich nezbytné dekriminální souvislosti s jejich držetím pro vlastní potřebu, pro jiného nebo s pěstováním apod., zejména pokud mají velmi nízkou toxicitu a téměř nulový závislostní potenciál a jsou-li užívány v lékařském kontextu nebo pro účely samoléčby či seberozvoje. Existuje potřeba takové protidrogové politiky a legislativy, která přijme k psychedelikům postoj nediskriminační, racionální, spravedlivý a v souladu se základními lidskými právy a svobodami.

Jelikož současná právní úprava připouští užití psychedelik jen pro velmi omezené výzkumné účely, je v těchto podmínkách jakýkoliv vědecký výzkum značně komplikovaný, když povolení proces může trvat tři až čtyři roky. Výjimkou je ketamin, který se svými účinky velmi podobá klasickým psychedelikům. Díky tomu dnes existuje v Praze asistovaná psychoterapie ketaminem, provozovaná klinikou Psyon. V případě léčby duševních potíží je používána nízká dávka ketaminu, která nevede k navození umělého spánku (anestezie) a nenavozuje bezvědomí. V nízkých dávkách navozuje jemný snový až disociativní stav, protiúzkostný efekt, antidepresivní efekt se snížením rizika sebevraždy a stav rozšířeného vědomí, jinak také psychedelickou zkušenost.

17.2. Výhled do budoucnosti

Přibližně od počátku 90. let došlo k celosvětovému posunu směrem k výzkumu psychedelik. V roce 1986 byla založena Multidisciplinary Association for Psychedelic Studies. Od počátku roku 2000 můžeme bez nadsázky hovořit o psychedelické renesanci. V roce 2017 označila US Food and Drug Administration terapii s pomocí MDMA za průlomovou terapii a stejně tak byla o rok později označena terapie pomocí psilocybinu. V roce 2021 byl na Harvardské univerzitě zahájen projekt týkající se psychedelického práva a regulace s cílem řešit etické, právní a sociální důsledky psychedelického výzkumu, terapie a možného obchodu

s těmito látkami. Snahou je dosažení psychedelické politiky založené na důkazech. V Oregonu je v již legální využívání psilocybinových sezení pod vedením licencovaných facilitátorů, a to za jakýmkoliv účelem. Tedy jak duchovní, terapeutický, tak i rekreační.

Univerzita Karlova nabízí na své 3. lékařské fakultě zápis předmětu, který se věnuje nauce o psychedelících. Předmět se zabývá mnoha tématy od rizik, vývoje léčiv, legislativy, přes historii až po působení psychedelik v mozku. Jeho název je experimentální psychofarmakologie, současný výzkum psychedelik a psychedelická psychoterapie. Je patrné, že přístup společnosti k psychedelikům se v posledních letech mění a o jejich využití, zejména v terapeutickém kontextu, se veřejně hovoří stále více. A to nejen v podmínkách České republiky, ale celosvětově.

18. DOPORUČENÍ

Na základě provedeného šetření autor dospěl k návrhu možnosti, jakým směrem by se mohla vyvíjet snaha o zlepšení situace v oblasti nakládání s psychedeliky, neboť **z výsledků této práce zcela jasně vyplývá, že změna směrem k uvolnění omezujících opatření je ku prospěchu věci a v zájmu společnosti.**

18.1. Vzdělávání odborníků a jednotná metodická podpora

Rizika související s užíváním psychedelik jsou oproti rizikům pojícím se s užíváním jiných psychoaktivních látek odlišná. Zda bude mít psychedelická zkušenost pozitivní či negativní dopad na zdraví a kvalitu života uživatele, záleží do značné míry na celém kontextu užití. Zároveň psychedelika skýtají významný terapeutický potenciál, který se však rovněž odvíjí od jejich adekvátního užití. Bylo by tedy žádoucí rozvíjet síť specializovaných pomáhajících služeb, které by měly sloužit k regulaci rizikového užívání a předcházení možných škod spojených s užitím

psychedelik. Významným prvkem zvyšujícím bezpečnost uživatelů by bylo zřízení bezpečných prostor pro absolvování psychedelické zkušenosti. Případně udělení tohoto statutu místům, které takto již fungují skrytě, mimo zákon. Jedná se zejména o ayahuascová centra, jejichž činnost je zaměřena na přípravu a provedení psychedelickou zkušeností související s užitím psychotropního nápoje ayahuasca, obsahující účinnou látku DMT. Lidé, kteří tyto ceremonie (terapie) organizují a vedou, by jistě uvítali možnost dalšího vzdělávání směřujícího k zajištění větší bezpečnosti klientů a v neposlední řadě legalizaci své činnosti. Kurzy a výcviky zaměřené na práci s uživateli psychedelik od přípravy na psychedelickou zkušenost, přes provedení až po následnou její integraci, pro pracovníky v pomáhajících službách (psychology, adiktology, psychiatry, terapeuty, jiné zdravotníky či dobrovolníky). V souvislosti s tímto se jeví jako vhodné umožnit těmto osobám prožít v kontrolovaném prostředí vlastní zkušenost s psychedelickými látkami, což bylo běžnou praxí při psychoterapii prováděné v Československu lékaři jako Stanislav Grof a dalšími, o jejichž úspěších v této oblasti není pochyb.

18.2. Úprava legislativy související s psychedeliky

K tomu, aby mohly být navrhované změny v oblasti vzdělávání a metodické podpory realizovány, se jeví jako nezbytné provedení změn v legislativě související s psychedeliky. V současnosti je většina psychedelik řazena na nejpřísnější seznamy zakázaných látek a jakékoliv nakládání s nimi je postihováno. To vede ke zvýšení rizik spojených s užíváním psychedelik z nelegálního trhu a ke kriminalizaci jejich uživatelů, včetně těch, kteří užívají psychedelika za účelem vlastní léčby či seberozvoje. Zde je na místě, aby zákonodárce vzal v potaz pozitivní potenciál psychedelik a vědecké poznání, volil diferencovaný přístup k jednotlivým omamným a psychotropním látkám podle jejich specifik. Úprava legislativy by proto měla směřovat k zákonem povolené psychoterapii s využitím psychedelik. Vždyť mnohá psychedelika se jeví

bezpečnější a užitečnější než konopí pro léčebné použití, kde již řadu let dochází k postupnému uvolňování legislativních omezení.

Uplatňování racionální drogové politiky vycházející z principů harm reduction včetně poskytování služeb výrazně limituje i velmi široké uplatnění trestného činu šíření toxikomanie podle § 287 zákon č. 40/2009 Sb. trestního zákoníku, kdy existující služby poskytující pomoc uživatelům psychedelik a služby spojené s poskytováním informací o celém rozsahu účinků těchto látek, jsou vystaveny riziku trestního stíhání. Pro poskytovatele péče v této oblasti je nezbytné, aby se cítili při výkonu práce bezpečně. Možným způsobem, jak toho dosáhnout, je rozšíření palety jednání, na které se trestný čin šíření toxikomanie nevztahuje. Typicky lze uvést například sitterování. Průběh psychedelické zkušenosti by neměl být negativně ovlivněn pocitem, kdy se uživatel dopouští protiprávního jednání, nemá dostatek informací o celém rozsahu účinků užití substance, či nemá možnost spolehlivě ověřit čistotu substance a obsah účinné látky.

19. ZÁVĚR

Počet občanů České republiky, kteří mají zkušenost s užíváním klasických psychedelických látek, je poměrně vysoký. Jedná se přibližně 350 až 430 tisíc obyvatel. Pozitivní vliv užívání zejména klasických psychedelik je naprosto zjevný, avšak jejich použití v rámci péče o duševní a také fyzické zdraví komplikuje přísná legislativní kontrola. Zda bude mít psychedelická zkušenost pozitivní či negativní dopad na uživatele, je spojeno se správným způsobem užití a dostupnou odbornou péčí.

Je možné, že převážně pozitivní zkušenosti uživatelů s ayahuascou souvisejí s kontextem jejího užití a také motivací uživatelů. Ve větší míře se jedná o lidi vzdělané, vyrovnané, kteří dokáží zodpovědně vyhodnotit rizika užití a podle toho se na něj připravit. Pozitivnímu průběhu ceremonie a následně pozitivním

následkům velmi svědčí společná práce v pozitivní energii a vedení zkušeným průvodcem v bezpečném a důvěryhodném prostředí. Pokud pomineme specifický případ popsany v této práci, kdy se Jindřichových ceremonií účastnili výhradně cizinci, kdy jejich vzájemné vztahy a vazby z logiky věci nebyly příliš pevné, ayahuascových ceremonií se v České republice účastní lidé, kteří se velmi často dobře znají. Je mezi nimi přátelství a důvěra, což má do značné míry také vliv na průběh a výslednou psychedelickou zkušenost.

Cíle práce, kterým je popis vybraných psychedelických látek a subkultury jejich uživatelů v kontextu možných přínosů a rizik spojených s užíváním vybraných psychedelik, se podařilo dosáhnout jen částečně. A to zejména vzhledem ke skutečnosti, že tato problematika je nesmírně obsáhlá. Popis skupin užívajících ayahuascu v České republice, jejich členů, rozdílnostech v průběhu ceremonií, rozdílných zdrojů tohoto psychotropního nápoje a dalších mnohých faktorů nebylo možno do této práce zpracovat, aniž by nedošlo k výraznému navýšení jejího rozsahu, což s ohledem na zachování přehlednosti, nebylo žádoucí. Značná část práce se věnuje motivaci, přínosům a rizikům spojeným s užíváním klasických psychedelik, se zaměřením na ayahuascu, kdy v tomto směru byly stanovené cíle práce splněny, a práce tak poskytuje dostatek informací k posouzení těchto otázek. Na tomto základě bylo možno zodpovědně vypracovat zhodnocení současného stavu drogové politiky a návrhů, jakým směrem by se mělo dále ubírat snažení příslušných institucí tak, aby byl naplněn záměr racionální drogové politiky, která je tvořena ve spolupráci občany České republiky a v jejich prospěch.

20. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografie

GŘIVNA, Tomáš; SCHEINOST, Miroslav a ZOUBKOVÁ, Ivana. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5.

CINK, Vojtěch. Psychedelika a psychonautika. Praha: Dybbuk, 2022. ISBN 978-80-7690-000-4.

KOČÁROVÁ, Rita, KŇAŽEK, Filip, BLÁHOVÁ, Barbora, PLEVKOVÁ, Michaela, POSTRÁNECKÁ, Zuzana, KLOBUŠNÍKOVÁ, Katarína a CHOMYNOVÁ, Pavla. (2021). Národní psychedelický výzkum 2019-2021. ISBN 978-80-7440-307-1 (online, PDF)

DLEŠTÍKOVÁ, Tereza, (De)criminalisation of psychedelics in the Czech Republic—Where are we heading in drug policy and legislation? *International Journal of Drug Policy*, 111/2022 (online) www.elsevier.com/locate/drugpo

CHOMYNOVÁ, P., GROHMANNOVÁ, K., DVOŘÁKOVÁ, Z. ORLÍKOVÁ, B., BROUS, Z., ČERNÍKOVÁ, T., Souhrnná zpráva o závislostech v České republice 2022, Praha: Úřad vlády České republiky 2023, ISBN 978-80-7440-311-8 (online PDF) www.drogy-info.cz/data/obj_files/33854/1198/Souhrnna_zprava_o_zavislostech_v_CR_2022

Drugs and forensics bulletin národní protidrogové centrály. č. 2(2019), Policie České republiky, Národní protidrogová centrála Služby kriminální policie a vyšetřování, Praha 2019. vychází 4x ročně. ISSN 1211-8834

NICHOLS, D. E. Psychedelics. *Pharmacological reviews* 68, 264-355 (2016)

SCHLAG, A. K., ANDY, J., SALAM, I., NEILL, J. C. & NUTT, D. J. Adverse effects of psychedelics: From anecdotes and misinformation to systematic science. *Journal of Psychopharmacology*, 02698811211069100 (2022)

COHEN, S. Lysergic acid diethylamide: side effects and complication. *J Nerv Ment Dis* 130, 30-40 (1960)

STAFFORD, Peter G. Encyklopedie psychedelických látek. Labyrint (Smena). Praha: Volvox Globator, 1997. ISBN 80-7207-057-6.

HORÁK, Miroslav. Ayahuasca v České republice. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2017. ISBN 978-80-7509-509-1.

21. PŘÍLOHY

Dotazník **Ayahuasca**